

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

obor Transkulturní komunikace

**Problematika současných česko-slovenských vztahů a otázka vzájemného soužití
Čechů a Slováků v České republice**

bakalářská práce

Autorka: Kateřina Paterová
Studijní program: B0288A100003 Transkulturní komunikace
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Paterová

Studium: P18P0547

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Problematika současných česko-slovenských vztahů a otázka vzájemného soužití Čechů a Slováků v České republice**

Název bakalářské práce AJ: Problemacy of Contemporary Czech-Slovak Relations and Question of Mutual Coexistence of Czechs and Slovaks in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se bude věnovat slovenské menšině v České republice. Po rozpadu Československa na dva samostatné státy zůstala v České republice početná slovenská menšina, které již byla věnována patřičná pozornost ještě v prvním desetiletí 21. století, ale poté zájem o tuto menšinu utichl. Tato bakalářská práce uvede současnou situaci Slováků v České republice a problematiku migrace Slováků do České republiky. Cílem práce bude zmapovat otázku současného postavení slovenské menšiny. V práci bude rovněž uveden kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů zabývající se pohledem Slováků na česko-slovenské vztahy a migraci Slováků do Čech. I navzdory tomu, že Češi a Slováci žili v jednom státě a jejich kulturní dispozice jsou dodnes odlišné, může toto soužití nabídnout transkulturní rozměr, na který se tato práce mimo jiné zaměří.

BAHNA, Miloslav. *Migrácia zo Slovenska po vstupe do Európskej únie*. Vyd. 1. Bratislava: Veda, 2011. ISBN 978-80-224-1196-7.

NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001. ISBN 8090268110.

NOSKOVÁ, Helena. *Pražské ozvěny: minulost a současnost Slováků v českých zemích*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2014. ISBN 978-80-7285-178-2.

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: Spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 9788074291333.

RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze. Vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí? Stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Etnologický ústav AV ČR, Praha 2011. ISBN 978-80-87112-55-7.

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 15. 6. 2022

Anotace

PATEROVÁ, Kateřina. *Problematika současných česko-slovenských vztahů a otázka vzájemného soužití Čechů a Slováků v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 66 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá současnými česko-slovenskými vztahy a otázkou soužití Čechů a Slováků v České republice. Popisuje kvalitu života mladých Slováků pocházejících z východního Slovenska žijících v Čechách a jejich názory na situaci v Česku i na Slovensku a společné česko-slovenské vztahy ve srovnání s členy jejich původních komunit. Dále se snaží zjistit, zda a do jaké míry mezi těmito dvěma skupinami fungují sociální remitance. V teoretické části se práce zaměřuje na dějiny Slováků žijících v České republice a odbornou literaturu popisující jejich současnou situaci, východní Slovensko a sociální remitance. Praktická část spočívá ve výzkumu mezi zástupci obou těchto skupin, který staví na kvalitativní metodě s polostrukturovanými rozhovory.

Klíčová slova: Slovenská menšina, Slováci v Čechách, Východní Slovensko, sociální remitance, migrace do České republiky

Annotation

PATEROVÁ, Kateřina.. *Problemacy of Contemporary Czech-Slovak Relations and Question of Mutual Coexistence of Czechs and Slovaks in the Czech Republic*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 66 pp. Diploma Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with contemporary Czech-Slovak relations and the issue of coexistence of Czechs and Slovaks in the Czech Republic. It describes the quality of life of young Slovaks from eastern Slovakia living in the Czech Republic and their views on the situation in the Czech Republic and Slovakia and the common Czech-Slovak relations in comparison with members of their original communities. It also seeks to find out whether social remittances work between the two groups and to what extent. In the theoretical part, it focuses on the history of Slovaks living in the Czech Republic and the literature on their current situation, Eastern Slovakia and social remittances. The practical part consists of research among representatives of both groups, which is based on a qualitative method with semi-structured interviews.

Keywords: Slovak minority, Slovaks in Czech republic, Eastern Slovakia, social remittances, migration to the Czech Republic

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická část	9
1.1. Vztah tématu k transkulturní komunikaci	9
1.2. Slováci na území českých zemí od vzniku Československa	10
1.2.1. Slováci na území českých zemí do roku 1945	10
1.2.2. Slováci v Česku po roce 1945 do rozpadu Československa	13
1.2.3. Slováci v Praze	16
1.3. Slovenská menšina v České republice	18
1.3.1. Situace Slováků v novém státě	18
1.3.2. Specifika Slováků žijících v České republice	20
1.3.3. Důvody migrace	23
1.3.4. Sdružování Slováků v České republice	24
1.4. Oblast východního Slovenska	26
1.5. Sociální remitance	28
2. Praktická část	31
2.1. Metodologie	31
2.2. Kvalitativní a kvantitativní výzkum	31
2.3. Cíl výzkumu	32
2.4. Výzkumný vzorek	33
2.5. Charakter výzkumných otázek	34
2.6. Etika výzkumu	34
2.7. Specifika výzkumu	35
2.8. Analýza výzkumu	35
2.8.1. Slováci v Česku	35
2.8.2. Slováci na východním Slovensku	47
2.8.3. Porovnání obou skupin, sociální remitance	56
Závěr	59
Bibliografie	62
Internetové zdroje	65

Úvod

Slovenská menšina je podle oficiálních dat druhou nejpočetnější národnostní menšinou v České republice. Podle Českého statistického úřadu žilo v České republice v roce 2021 95 592 lidí se slovenským občanstvím¹ a 96 041 českých občanů hlásících se ke slovenské národnosti.² Ačkoliv dle dat ČSÚ až do roku 2020 počet Slováků přicházejících do Česka každý rok rostl, pozornost této menšině je v posledních deseti letech věnována minimálně. Příslušníci národa, který je nám velmi blízký a s kterým sdílíme podstatnou část dějin, jsou pro mnohé samozřejmou součástí naší společnosti. Pravděpodobně z důvodu silné kulturní blízkosti však tato skupina obyvatelstva naší republiky především v posledních letech není předmětem antropologického zkoumání.

Pro kvalitativní výzkum byly vybrány dvě zkoumané skupiny, jedna se skládá z mladých Slováků žijících v Česku, především v Praze, pocházejících z oblasti východního Slovenska. Zajímala mě kvalita života mladých Slováků u nás, jak se cítí, jak je Češi přijali, a také jejich důvody migrace a vyhlídky do budoucna. Této specifické skupině, tedy mladým Slovákům přicházejícím z východního Slovenska, nebyla dosud věnována pozornost, ačkoliv z rozhovorů se Slováky především z Prešovského kraje vyplývá, že téměř každý z nich zná někoho, kdo v mládí odešel, ať už za studiem či prací, do Česka, nejčastěji do Prahy. Druhá skupina, která byla zvolena, se skládá ze zástupců stejné věkové kategorie, avšak tentokrát z respondentů, již na východním Slovensku naopak zůstali. Východní Slovensko je oblast s dlouhodobě negativními hodnotami migračního salda. Prešovský, ačkoliv druhý největší slovenský kraj, ho má již několik let nejnižší. V roce 2021 byla hodnota migračního salda v tomto kraji -1769.³ Do tohoto čísla se navíc nepočítají ti, kteří z východního Slovenska odešli žít dlouhodobě jinam, ale nezměnili trvalé bydliště. Druhý východoslovenský kraj, Košický, má migrační saldo také dlouhodobě v negativních hodnotách, v roce 2021 to bylo -882.⁴ Tyto dvě skupiny byly vybrány, protože mě zajímalo nejen, jak se Slovákům v Čechách žije a jak je migrace formovala,

¹ *Obyvatelstvo podle vybraných státních občanství v letech 1991 až 2021*. Sčítání 2021 [online]. Český statistický úřad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

² *Obyvatelstvo podle vybraných národností v letech 1991 až 2021*. Sčítání 2021 [online]. Český statistický úřad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

³ Štatistický úrad slovenskej republiky (2022) *Migračné saldo medzi kraji SR – stav k 31. 12. 2021*. [citováno 2022-05-05]. Dostupné z http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7011rr/v_om7011rr_00_00_00_sk

⁴ tamtéž

ale také zda, jakým způsobem a do jaké míry ovlivňují své původní komunity na východním Slovensku.

Cílem práce je zmapovat kvalitu života mladých Slováků žijících v Česku, jejich motivace k migraci a jejich názor na situaci v Česku i na Slovensku a na společné česko-slovenské vztahy ve srovnání s názory jejich vrstevníků, kteří se pro emigraci z oblasti východního Slovenska nerozhodli. Pro práci byla vybrána teorie sociálních remitancí, která mluví o předávání sociálního kapitálu od migrantů do komunit, odkud pochází, kde tyto předávané znalosti, vědomosti a zkušenosti mohou ovlivňovat společenský vývoj a migraci.⁵ Zjistit, zda můžeme o sociálních remitancích mluvit i v případě skupiny migrantů z východního Slovenska, bylo dalším cílem této bakalářské práce.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické je popsán vztah k oboru transkulturní komunikace, historie migrace Slováků na území českých zemí, především od založení první Československé republiky, současná situace Slováků žijících u nás, jak o ní mluví odborná literatura, také současná ekonomická situace na východním Slovensku a teorie sociálních remitancí. Praktická část zahrnuje metodologii a samotnou analýzu výzkumu a jeho výsledky. Již v úvodu je nutné uvést, že při tvoření projektu bakalářské práce bylo pracováno s termínem „slovenská menšina“, který byl v průběhu psaní práce změněn na „Slováci žijící v Česku“, protože se nezaměřuje výhradně na národnostní slovenskou menšinu, ale i na slovenské občany žijící v Čechách, kterým je věnována pozornost především ve výzkumu. Počet českých občanů hlásících se k slovenské národnosti navíc dlouhodobě klesá⁶, zatímco počty slovenských občanů žijících v České republice dlouhodobě rostou.⁷

⁵ LEVITT, Peggy a Deepak LAMBA-NIEVES. Social Remittances Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2011, 37(1), 1-22. Dostupné z: doi:10.1080/1369183X.2011.521361

⁶ *Obyvatelstvo podle vybraných národností v letech 1991 až 2021*. Sčítání 2021 [online]. Český statistický úřad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

⁷ *Obyvatelstvo podle vybraných státních občanství v letech 1991 až 2021*. Sčítání 2021 [online]. Český statistický úřad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

1. Teoretická část

Teoretická část bakalářské práce se skládá z popsaní transkulturního přesahu tématu, popsaní historie Slováků žijících na území českých zemí, aktuální situace národnostní menšiny i slovenských občanů žijících v České republice, krátkého přiblížení situace na východním Slovensku a vysvětlení teorie sociálních remitancí.

1.1. Vztah tématu k transkulturní komunikaci

Než nastíníme, kde v tématu česko-slovenských vztahů můžeme pozorovat vztah k transkulturní komunikaci, je potřeba přiblížit, co samotná transkulturalita je. Podle Zdenky Sokolíčkové je transkulturalita dialogem navzdory kultuře. Tento dialog je tak veden „nad“ kulturami a tím, jak člověka ovlivňují.⁸ Transkulturalitou samotnou je poté stav společnosti, ve které se kultury různí, ale také zesložitují a mísí, síťují a hybridizují.⁹ Důležitým prvkem v chápání transkulturní komunikace je pojem transcendence. Transcendence podle Františka Burdy je něco, co přesahuje vnější svět, svět smyslových a rozumových možností, jevů, věcí a co se ze své podstaty vymyká všem systémům.¹⁰ Potenciál poznání transcendence je poté uložen v absolutní důstojnosti člověka, jež je prvkem, na kterém by transkulturní dialog a komunikace měly stavět. Pojem kultura se v kontextu této práce dá chápat jako slovo zahrnující kromě folkloru a umění také materiální základnu, chování, víru, ideje a postoje, jak to popisuje Sokolíčková.¹¹

Problematika česko-slovenských vztahů, a především soužití Slováků a Čechů v České republice, se může jevit jako téma, v němž se transkulturní aspekt hledá obtížně, protože si jsou velmi podobné a zjevně nedochází k žádnému konfliktu. Kulturní blízkost dle více autorů, jak je zmíněno v následujících kapitolách, je silným faktorem v tom, jak se mezi sebou obě skupiny vnímají. Možná právě ve velké a silné kulturní blízkosti a určité absenci většího konfliktu můžeme vidět transkulturní přesah tématu. Jelikož je sociokulturní distance marginální, můžou nám Slováci a Češi ukázat transkulturní dialog v praxi. Ačkoliv jsou dvěma rozdílnými kulturami, které v sobě navíc skrývají různé podskupiny, jež se dál liší – v našem případě hovoříme o Česích

⁸ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 23

⁹ tamtéž, s. 30

¹⁰ BURDA, František. Za hranice kultur: transkulturní perspektiva. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 35

¹¹ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014,

především z Prahy a Slovácích z východního Slovenska – existuje mezi nimi specifický vztah. Ten je zřejmě způsoben podobným jazykem. Řeč je, jak to popisuje František Burda, *kulturním vyobrazením, zobrazením či reprezentací světa*.¹² Řeč jedince sociokulturně silně ovlivňuje, a tím, že Slováci a Češi si mezi sebou navzájem rozumí a nemusí tak přepínat do jiného jazykového kódu, mají vysoký potenciál transkulturního dialogu. Později v praktické části uvidíme tento potenciál v praxi. Je patrný ve vztazích Čechů a Slováků, kteří žijí v Česku. Slovenští migranti při otázce o česko-slovenských vztazích zmiňují, že v okruhu jejich známých nezáleží na tom, zda je někdo Čech, či Slovák. V běžné každodenní komunikaci to není vnímáno. Tomu zřejmě silně přispívá právě řeč a jazyk, které jsou tématem prolínajícím se celou prací. Silnou kulturní blízkost ale vnímají i Slováci žijící na Slovensku, kteří kromě velmi podobného jazyka zmiňují také společnou historii, již s odstupem od rozpadu Československa vnímají jako pozitivní aspekt.

1.2. Slováci na území českých zemí od vzniku Československa

1.2.1. Slováci na území českých zemí do roku 1945

Na české území přicházeli lidé z oblasti dnešního Slovenska již v období pozdního středověku a raného novověku. Doklady máme především o významných umělcích, studentech a učitelích, mezi kterými přišel do Prahy i Jan Jesenius. V 18. století pak přicházeli do Čech slovenští kalvinisté, kteří měli zaujmout v nových reformovaných sborech v Čechách a na Moravě místa správců.¹³ Vždy se však jednalo spíše o jednotlivce, kteří zde nezůstávali trvale. Na začátku 19. století se začalo formovat české a slovenské národní vědomí. Praha se stala jedním z center českého kulturního a vědeckého života, do kterého z toho důvodu přicházelo mnoho významných slovenských osobností. V roce 1848 se Praha stala také centrem revolučního hnutí pro oba národy.¹⁴

Po obnovení absolutismu v následujícím roce přišla přísná centralizace, což znamenalo otevření hranice s Uhrami a zrušení vnitřních pasových kontrol. Díky tomu mohlo více Slováků volně přicházet na území českých zemí. V tuto dobu mířilo

¹² BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 23

¹³ NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 5-6

¹⁴ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 7-8

především do Prahy mnoho slovenských studentů, kteří se v prostředí Zálitavska museli potýkat s násilnou maďarizací a rušením slovenských škol. V českých zemích mohli studovat v češtině, avšak používat i svůj rodný jazyk. V Praze v tomto období vznikaly první slovenské spolky. V roce 1882 je to studentský spolek Detvan, mezi jehož členy patřily i významné historické osobnosti jako Milan Rastislav Štefánik nebo Vavro Šrobár. Následně v roce 1896 byla založena Československá jednota – spolek, který mimo jiného podporoval slovenské studenty na českých vysokých školách.¹⁵ Přijímání slovenských studentů na české školy je důležitým prvkem v historii přítomnosti Slováků na našem území před rokem 1918. Podle Heleny Noskové byla tak významná část slovenské inteligence silně ovlivněna českým prostředím. Mezi další přicházející Slováky od konce 19. století patřili kromě studentů také dělníci, horníci nebo zedníci. Většina z nich zde však pobývala jen sezónně.¹⁶

Československá republika byla v roce 1918 založena spojením dvou různých území a národů, ačkoliv koncepce jednotného československého státu šla ruku v ruce s ideou jednotného „československého národa“. O tom, že Češi a Slováci jsou jedním národem, byla po vzniku státu přesvědčena většina českých elitních politiků i část obyvatelstva.¹⁷ Tato idea pak vycházela z Martinské deklarace (30. 10. 1918), kde je slovenský národ popisován jako součást „česko-slovenského národa“. Svou roli hrál také koncept panslavismu.¹⁸ Nacionální faktor byl pak po celou dobu meziválečného období klíčovou otázkou ve vztazích obou národů.¹⁹ Touto koncepcí však Češi podle Evy Broklové nejsou nadřazováni Slovákům. Češi a Slováci byli totiž prohlašováni za dvě větve jednoho národa.²⁰ Umělé spojení do jednoho národa mělo ČSR také ochránit před dalšími vlivy ze strany německého a maďarského národa – až po spojení v jeden národ měli v republice jistou většinu.²¹

¹⁵ tamtéž, s. 9-12

¹⁶ NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 8

¹⁷ VAŠŠ, Martin. *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*. Martin: Vydavatelství Matice slovenskej, 2011, s. 12.

¹⁸ Tamtéž, s. 13

¹⁹ Tamtéž, s. 10

²⁰ BROKLOVÁ, EVA. *Češi a Slováci 1918-1938*. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 29 (1), 1993, s. 35

²¹ JOHN, Miloslav. *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994, s. 58

Národnostní složení se v ČSR skládalo z „národa československého“ (66,5 %), Němců (23,4 %), Maďarů (5,6 %), Rusínů (3,5 %), Židů (1,3 %) a Poláků (0,6 %).²² Identifikovat Slováky žijící v Česku v meziválečném období je obtížné z důvodu národnostní ideologie, která uznávala společnou československou národnost, vlastně i nemožné kvůli kolonce „československý národ“ ve sčítáních lidu. Dle prvního sčítání lidu z roku 1921 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dohromady 6 727 408 příslušníků československé národnosti.²³ Podle odhadů demografů se počet Slováků žijících na území Česka v tomto období mohl pohybovat mezi 15 a 69 tisíci.²⁴ Dle sčítání lidu z roku 1930 bylo příslušníků československého národa 7 308 900.²⁵ V českých zemích žilo v tomto roce 44 000 Slováků.²⁶ Ani jedna ze statistik však nerozděluje slovenskou a českou národnost. Slováci přicházeli do Čech jako polnohospodáři, řemeslníci, dělníci, podomní obchodníci a domácí služebnictvo, ale také jako úředníci a studenti.²⁷ Ve třicátých letech vznikl v Praze neformální slovenský klub Slovenský dom, fungovaly zde také studentské spolky Detvan a Považan, byly vydávány slovenské časopisy.²⁸

Lidé tehdejší doby vnímali nepoměr v obsazování slovenských pozic Čechy a v obsazování českých pozic Slováky.²⁹ V centrálních úřadech v Praze bylo zastoupení Slováků velmi malé, zatímco na Slovensku bylo v roce 1930 120 926 Čechů – tedy celých 3,6 % obyvatel Slovenska).³⁰ To také vedlo k určité animozitě vůči Čechům.

²² Slovensko v 1. ČSR: 1918 – 1938. Muzeum Slovenského Národného Povstania [online]. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <http://www.muzeumsnp.sk/historia/slovensko-v-1-csr-1918-1938/>

²³ TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Michal STEHLÍK. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012, 722 s. Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis..., s. 625. Převzato z Československá statistika – svazek 9. Sčítání lidu v republice Československé ze dne 15. února 1921. Praha: [s.n.], 1924. S. 60

²⁴ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 6

²⁵ Tamtéž, s. 627, Převzato z Československá statistika – svazek 98. Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930. Praha: [s.n.], 1934. S. 47.

²⁶ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 14

²⁷ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 6

²⁸ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 14

²⁹ VAŠŠ, Martin. *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2011, s. 37

³⁰ tamtéž

Po Mnichovské dohodě (30. září 1938) byly státy znovu rozděleny, ale to neznamenovalo úplný konec příchodu Slováků do Česka. Pro vstup na území Protektorátu však bylo potřebné speciální povolení pro všechny cizince, tedy i pro příslušníky slovenského národa.³¹ Mezi příchozími byli hlavně dělníci, kteří v odtrženém pohraničí plnili pracovní povinnost vůči Říši. Nadále zde zůstávali i Slováci z let první republiky a mezi nimi i studenti. V roce 1943 byla založena Slovenská národní rada, která se jako odbojový orgán po vypuknutí Slovenského národního povstání prohlásila orgánem zákonodárné a výkonné moci s pravomocí pro Slovensko. Vyhlásila také obnovení Československé republiky jako federativního státu a uznala exilovou vládu Edvarda Beneše.³² V dubnu 1945 pak přišla první schůze nové československé vlády a byl vytvořen program Národní fronty Čechů a Slováků. Bylo tak patrné, že přes rozdělení v roce 1939 bude i po druhé světové válce znovu etablován společenský československý stát.

1.2.2. Slováci v Česku po roce 1945 do rozpadu Československa

Období mezi lety 1945-1950 bylo obdobím hlavního přílivu Slováků do Čech.³³ První velká migrační vlna, v rámci níž imigrovalo více než 100 000 osob, souvisela s osídlováním českého a moravsko-slezského pohraničí, vylidněného po odsunu německy mluvícího obyvatelstva. Nejvíce Slováků, 30 252 osob, přišlo do oblastí severozápadních Čech. Mezi migranty do oblastí bývalých Sudet byli především drobní rolníci, bezzemci, polnohospodáři, průmysloví dělníci a řemeslníci z různých částí Slovenska. Nejvíce z nich však pocházelo z oblastí postižených válkou – především z východních Slovenska.³⁴ Také hlavní město zaznamenalo příchod Slováků, kteří přicházeli na výzvy československé vlády do pozic úředníků a politiků. Ti pracovali především v centrálních institucích, úřadech, ale také průmyslu.³⁵ Nejčastější příčinou migrace v tomto období byly sociálně-ekonomické faktory a snaha získat vhodné zaměstnání s dobrým platovým ohodnocením nebo vlastní polnohospodářskou

³¹ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 16

³² NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 9-10

³³ tamtéž, s. 10

³⁴ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 7

³⁵ NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 10

usedlost.³⁶ Početnou skupinou byli také slovenští reemigranti z Rumunska, Maďarska, Francie, Belgie, Německa, Rakouska a Zakarpatské Ukrajiny, které do českých zemí přivádělo bydlení, pracovní příležitosti a také očekávaný transfer Maďarů z jižního a východního Slovenska.³⁷ V oblastech, kde se nacházely již větší skupiny slovenského obyvatelstva, už v letech 1946-47 vznikaly spolky, jež měly přispět k řeči a zachování spojení s domovem, a které se zajímaly o rozvoj slovenské kultury v českých zemích. Byly to například komunity v Aši, Novém Boru, Teplicích nebo Krnově. V tomto období také vznikaly místní organizace Matice Slovenské (MO MS), a to především v pohraničních oblastech. Soustředily se na rozvoj slovenské kultury, udržení slovenského národního vědomí a formování česko-slovenských vztahů. Nacházely podporu i u ústředních slovenských i místních českých orgánů státní správy.³⁸ Slováci se usídlovali téměř na celém území českých zemí. Podle výsledků poválečných sčítání neexistoval ani jeden český okres bez slovenských obyvatel.³⁹

V roce 1950 bylo na území českých zemí 258 025 příslušníků slovenského obyvatelstva.⁴⁰ Na stěhování do českých krajů se v poválečném období největší měrou podílel nejvzdálenější kraj Prešovský, který byl zároveň nejchudším slovenským krajem.⁴¹ Na přelomu 50. let byla slovenská menšina utlačována politickými poměry a Slováci, již se snažili o rozvoj slovenského obyvatelstva v českých zemích a nebyli podporovateli KSČ, byli často obviňováni ze „slovenského buržoazního nacionalismu“ a následně perzekvováni.⁴² Svou roli jistě hrála také skutečnost, že ve volbách v roce 1948 zvítězila na Slovensku Demokratická strana. I v průběhu 50. let přicházeli Slováci na území Čech, Moravy i Slezska zejména za prací, primárně do odvětví hornictví, hutnictví a stavebnictví, a to zejména do průmyslových oblastí Ostravska, Děčínska, Ústecka a Mostecka. V druhé polovině 50. let se podařilo znovuoživit slovenské

³⁶ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 7

³⁷ NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slovákov v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 10

³⁸ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 7

³⁹ tamtéž, s. 8

⁴⁰ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slovákov v Českej republike*. In: SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slovákov v ČR*. Zborník materiálov z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2012, s. 26

⁴¹ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 8

⁴² NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slovákov v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 12

kulturní aktivity, jejichž centrem byla Karviná. Zde byla také založena první slovenská základní škola na území českých zemí.⁴³

V období mezi lety 1945-58 tak vznikl základ pro různorodou slovenskou menšinu, která ale podle Heleny Noskové v podstatě jako menšina chápána nebyla. Žila totiž na území svého státu, ačkoliv v jiném etnickém společenství. Její nesourodost v původu (Slováci ze Slovenska a reemigranti ze zahraničí), v profesi, nekompaktnosti osídlení a časté migraci zpět na Slovensko, ale i mezi regiony, dle Noskové způsobila, že slovenská diasporická společenství nedokázala zachovat místní spolky Matice slovenské.⁴⁴

V roce 1961 žilo na území českých zemí 275 997 Slováků⁴⁵, nejvíce pak v Chebu, Českém Krumlově, Bruntále, Sokolově, Tachově nebo Karlových Varech. S postupným procesem budování průmyslu na Slovensku klesala v průběhu 60. let i početnost migrací z pracovních důvodů. K ekonomickým důvodům se ale přidávaly rodinné důvody, jako např. následování manželského partnera do jeho bydliště.⁴⁶ Také přicházeli slovenští studenti, především do Prahy, ale také do Hradce Králové, Liberce, Olomouce, Ostravy nebo Brna.⁴⁷ Slováci se usazovali rozptýleně mezi českým obyvatelstvem a pod vlivem české kultury, českých škol, českého prostředí a smíšených česko-slovenských manželství u nich postupoval proces integrace do české majoritní společnosti a docházelo k jejich následné jazykové i kulturní asimilaci.⁴⁸ Svou roli však hraje skutečnost, že tehdy byla integrace a asimilace v podstatě elementárním sociálním procesem při studiu migrace. V roce 1968 byly obnoveny v několika českých městech místní organizace Matice slovenské.⁴⁹

Po uzákonění federativního státoprávního uspořádání v roce 1969 se migrační podmínky změnilly. Vytvořilo se velké množství pracovních příležitostí pro

⁴³ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 9

⁴⁴ NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 11

⁴⁵ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slovákov v Českej republike*. In: SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slovákov v ČR*. Zborník materiálov z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2012, s. 26

⁴⁶ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 9

⁴⁷ NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 13

⁴⁸ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 9

⁴⁹ tamtéž

kvalifikované a řídicí pracovníky a počet slovenského obyvatelstva vzrostl nejen v důsledku přílivu Slováků do federálních institucí v roce 1970 na 320 998⁵⁰ a v roce 1980 pak na 359 370.⁵¹ Počet slovenského obyvatelstva tak v tomto roce byl nejvyšší za celé období Československa a stále bylo rozptýleno na celém území Čech, Moravy a Slezska. Jeho největší koncentrace byla v severozápadních Čechách a na severní Moravě, v Ostravě a také Praze.⁵²

Ze studie Radima Prokopa z roku 1999 lze vyčíst, že mezi lety 1961-1990 nejvíce slovenských migrantů imigrovala do Severomoravského kraje, 109 478 osob, tedy prakticky třetina. Druhý největší počet příchozích Slováků (59 636) pozorujeme v Jihomoravském kraji, kde vysoké číslo dle Prokopa zapříčinila výměna již tradičně rozvinutých ekonomických, etnických, dopravních, ale také sociálních a rodinných kontaktů. Třetím je poté kraj Severočeský, kam slovenské obyvatelstvo migrovalo především z důvodu silně koncentrovaného průmyslu.⁵³

K tématu imigrace Slováků do České republiky je také nutné zmínit skupinu slovenských Romů. Ti na území Česka začali přicházet po druhé světové válce po soustavném vyhlazování českých Romů v období Protektorátu, ale nahradit měli zejména volná místa po odsunutých Němcích. Přicházeli tak do pohraničních oblastí a severočeských měst za prací a po roce 1958, ve kterém byl schválen zákon o trvalém usídlení kočujících osob, se museli slovenští Romové v Čechách i usadit, pokud zde pracovali.⁵⁴

1.2.3. Slováci v Praze

Specifickou skupinou slovenského obyvatelstva jsou ti, již žijí v Praze. Protože se ve výzkumu zaměřuji především tento vzorek, je potřeba krátce shrnout i jeho historický kontext. V meziválečném období byli mezi příchozími ze Slovenska do Prahy především studenti, kteří přišli studovat na Univerzitu Karlovu, České vysoké

⁵⁰ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slovákov v Českej republike*. In: SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slovákov v ČR*. Zborník materiálov z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2012, s. 26

⁵¹ NOSKOVÁ, Helena. *O pôvodu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001., s. 13

⁵² ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 9

⁵³ PROKOP, R. *Domov Slováků v regiónech republiky*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 15-17

⁵⁴ FRASER, Angus M. a MIKLUŠÁKOVÁ, Marta. *Cikáni*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 276-277.

učení technické nebo umělecké školy. Vycházely zde v tomto období slovenské studentské časopisy a kulturní časopis *Elán*. Vznikaly zde také studentské slovenské spolky a slovenský klub Slovenský dom. Mezi Slovaky žijícími v Praze byli za první republiky také úředníci, politici a podnikatelé.⁵⁵

Po vzniku slovenského státu v roce 1939 odešla většina úředníků a zaměstnanců pražských ministerstev na nově vytvořené vládní instituce v Bratislavě. Pražská slovenská komunita byla v období druhé světové války složena především z podnikatelů, zaměstnanců soukromého sektoru, dělníků a studentů. Slovenské ministerstvo školství uzavřelo s protektorátním ministerstvem dohodu, podle které byli slovenští studenti osvobozeni od poplatků vybíraných od cizinců, a postaveni tak na stejnou úroveň s českými studenty. Po roce 1940 a zvýšení nezaměstnanosti začalo ze Slovenska do Prahy přicházet také více dělníků.⁵⁶

Po konci druhé světové války do Prahy opětovně přicházelo velké množství Slováků, pro něž se stala kulturním centrem. Po schválení nové ústavy v roce 1960, mezi jejíž důsledky patřilo zrušení řady ústředních úřadů v Bratislavě, přišla do Prahy nová vlna slovenských úředníků. I v následujících letech se jejich počet ve státních institucích v Praze zvyšoval. V roce 1968 založili v Praze slovenští studenti Slovenský akademický klub (SAK), který vydával *Slovenské študentské listy*. Po okupaci byl v roce 1969 nucen vstoupit do Svazu klubu mládeže. Po schválení ústavního zákona o československé federaci v roce 1968 přišla do Prahy další vlna slovenských úředníků díky nárůstu federální byrokracie. Přicházeli i v období normalizace a mnozí Slováci se uplatnili také v nejvyšších vládních kruzích (např. Viliam Široký). V sedmdesátých i osmdesátých letech se mezi pražskými Slovaky objevovaly snahy o založení slovenské základní školy, které ale nikdy nebyly realizovány. Na některých školách byla zavedena nepovinná výuka slovenštiny. V roce 1986 byl v Praze otevřen Dům slovenské kultury.⁵⁷ Počet Slováků v Praze se od roku 1950 až do roku 1991 stále zvyšoval. Z 14 115 v roce 1950 se za období komunistické vlády v Československu zvedl na 23 906 v roce 1991.⁵⁸

⁵⁵ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011., s. 13-15

⁵⁶ tamtéž, s. 15-20

⁵⁷ tamtéž, s. 20-30

⁵⁸ tamtéž, s. 43

V období komunismu se snažila československá vláda profilovat vztah k národnostním menšinám, a to zejména díky ústavám. Jak však již bylo uvedeno, národnostní problematika se Slováků netýkala, protože byli společně s Čechy pod jmenovkou československý národ.

1.3. Slovenská menšina v České republice

1.3.1. Situace Slováků v novém státě

Po rozpadu Československa v roce 1993 se Slováci žijící na území Česka dostali do nového postavení. Někteří se stali příslušníky národnostní menšiny, pokud se rozhodli přijmout české občanství, což pro ně ale nebylo vždy jednoduchým rozhodnutím. Český zákon o státním občanství nedovoľoval dvojí občanství a volbu jednoho tak podmiňoval vzdáním se druhého. Převážná většina již dlouhodobě žijících a pracujících na území Česka, Moravy nebo Slezska si české občanství zvolila.⁵⁹ To znamenalo, že se stali pro vstup na území Slovenska cizinci s nutností pasové kontroly, což podle výzkumu mezi Slováky na Těšínsku z podzimu roku 1994 někteří nesli velmi těžce.⁶⁰ Další podmínkou pro získání občanství pro slovenské občany bylo, že musí na území ČR žít již minimálně dva roky a mít čistý trestní rejstřík. Bez možnosti získání českého občanství se tak ocitlo velké množství romského obyvatelstva, které podmínku čistého rejstříku nesplňovalo. Mnozí obyvatelé se až v tomto momentě dozvěděli, že na základě místa narození jejich rodičů na Slovensku byli v Česku považováni za cizince. Po vzniku dvou rozdělených států také mnoho Slováků odcházelo zpět na Slovensko, zároveň se ale nezastavil příliv slovenských studentů a pracovníků. Mezi oběma republikami byla uzavřena i dohoda o zaměstnávání občanů, která umožňovala občanům jedné republiky pracovat v druhé bez oficiálního povolení.⁶¹

Důležité změny přišly po českých sněmovních volbách v roce 1998. V tomto období bylo umožněno občanům jedné republiky studovat na území druhé za stejných podmínek jako studentům domácím. V Česku byl navíc novelizován zákon o státním občanství a všechny osoby, které byly 31. prosince 1992 československými občany a měly trvalý pobyt na území České republiky, již mohly bez dalších podmínek české

⁵⁹ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 11-12

⁶⁰ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *K národnej identite Slovákov v ČR*. Pp 57-68. In: *Slovenskosť v multikultúrnom svete*. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2001, s. 62

⁶¹ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vydání ve Vyšehradu druhé. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 619-620

občanství získat. Stejně tak bylo možné mít zároveň jak české, tak slovenské občanství.⁶²

Při sčítání v roce 1991 žilo na území Česka podle statistického úřadu 314 877 českých občanů hlásících se k slovenské národnosti a 166 363 občanů Slovenska, o deset let později statistiky udávají 193 190 národnostních Slováků a jen 24 201 obyvatel se slovenským občanstvím⁶³. Toto poslední nízké číslo ale udává jen občany Slovenska s trvalým bydlištěm na území Česka.⁶⁴ Kolik slovenských občanů v tuto dobu přebývalo na území Česka přechodně není známo. Velký úbytek na přelomu tisíciletí je podle Oľgy Šrajjerové způsoben návratem velkého množství Slováků na Slovensko po rozpadu Československa a toho, že část se přihlásila k jiné národnosti, uvedla dvě národnosti nebo kolonku národnosti zcela vynechala.⁶⁵

Podle dat Českého statistického úřadu a cizinecké policie ČR počet slovenských občanů žijících na území České republiky od roku 1994 do roku 2004 kolísal. Dále až do roku 2020 rostl, s mírným zakolísáním v roce 2009.⁶⁶ Růst se zastavil až minulý rok 2021, kdy se jejich počet ze 124 544 snížil na 95 592. Z uvedených dat vidíme, že dalšími důležitými mezníky ve vývoji slovenské komunity u nás jsou roky 2004, tedy vstup do Evropské unie České i Slovenské republiky. Dalším důležitým milníkem byl také rok 2008 a ekonomická krize, která způsobila jediný pokles čísla příchozích Slováků mezi lety 2004 a 2020. Se zvýšením nezaměstnanosti nebyli slovenští zaměstnanci v České republice v takové míře potřeba. Pokles můžeme sledovat i v roce 2021, což je zřejmě způsobeno světovou pandemií viru Covid-19. Nejvíce slovenských občanů žilo v minulém roce v Praze (24 145), ve Středočeském kraji (18 318) a

⁶² tamtéž, s. 620-621

⁶³ ČSÚ. *Státní občanství: Sčítání 2021* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

⁶⁴ Na tomto místě je také nutno uvést rozdíl mezi slovenskou národnostní menšinou a obyvateli Česka se slovenským občanstvím. Slovenskou národnostní menšinou se rozumí ti, kteří jsou občani České republiky, ale kteří se hlásí k slovenské národnosti. Druhou skupinou jsou ti, kteří v Česku přebývají krátkodobě i dlouhodobě, jsou přihlášení na cizinecké policii a mohou mít i přechodný nebo trvalý pobyt, ale bez české občanské příslušnosti.

⁶⁵ ŠRAJJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slováků v České republice*. In SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slovákov v ČR*. Zborník materiálů z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2012, s. 27

⁶⁶ ČSÚ. *Cizinci v ČR v letech 2004-2020*. [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

v Jihomoravském kraji (12 698).⁶⁷ V roce 2020 bylo z celkového počtu 124 544 osob 47 % žen a trvalý pobyt mělo 58 369 Slováků, tedy méně než polovina.⁶⁸

Počet občanů ČR hlásících se k slovenské národnostní menšině je dlouhodobě spíše klesajícího charakteru, z čísla 314 877 v roce 1991 k počtu 96 041 z posledního sčítání v roce 2021. Z porovnání počtu obou skupin z roku 2021 lze vyvodit, že z celkového počtu 191 633 zde žijících Slováků patří do slovenské národnostní minority jen polovina. Nejvíce občanů deklarujících slovenskou národnost v roce 2021 žilo v Praze (21 562), ve Středočeském kraji (14 180) a Jihomoravském kraji (13 088).⁶⁹ Tedy ve stejných krajích, ve kterých žije i nejvíce slovenských občanů.

1.3.2. *Specifika Slováků žijících v České republice*

Občané Evropské Unie mají v České republice povinnost do 30 dnů od vstupu na území ohlásit na policii své místo pobytu, pokud je jejich předpokládaný pobyt delší než 30 dnů.⁷⁰ Vzhledem k otevřeným hranicím jsou ale i tak slovenská komunita a její počet dle Zdeňka Uherka obtížně podchytilelné a vymezitelné. Mezi další důvody patří jejich různorodost, prostorové rozmístění po republice a díky kulturní blízkosti vysoký asimilační potenciál.⁷¹

Skupina Slováků žijících na území České republiky je velmi diverzifikovaná. Patří do ní dělníci, lidé na pokraji chudoby, střední vrstvy, lékaři, intelektuálové, tvůrčí pracovníci, bohatí podnikatelé i studenti. Jejich součástí je národnostní menšina, osoby s přechodným, trvalým bydlištěm, nebo jen obvyklým místem pobytu na území Česka. Slováci jsou také prostorově rozmístěni po celém území republiky, jak ve venkovských oblastech, tak ve městě. Pochází z velkých slovenských měst i venkova, ale i Maďarska, Rumunska, Zakarpatské Ukrajiny, někteří se deklarují jako Rusíni nebo jsou etnickými Romy.⁷²

⁶⁷ ČSÚ. *Státní občanství: Sčítání 2021* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

⁶⁸ *Cizinci v České republice*. Praha: Český statistický úřad, Prosinec, 2021, s. 144

⁶⁹ *tamtéž*

⁷⁰ Hlášení pobytu cizinců. *Policie České republiky - Služba cizinecké policie* [online]. Policie České republiky, 2022 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/hlaseni-pobytu-cizincu.aspx>

⁷¹ UHEREK, Zdeněk. Antropologické pohledy na problematiku Slováků v České republice a Čechů a Moravanů na Slovensku. *Česko-slovenské vztahy a krajané*. Praha: Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci se Senátem PČR, 2010, s. 18-21

⁷² *tamtéž*

Dalším faktorem ovlivňujícím obtížnost vymezenosti slovenské komunity v České republice je její kulturní blízkost s Čechy. Tato příbuznost kultur je dle více autorů důvodem pro vysoký asimilační potenciál Slováků dlouhodobě žijících v Česku. Podle Zdeňka Uherka se dvěma Slovákům žijícím v Česku zpravidla narodí Čech a pokud je pár smíšený, je česká národnost potomka prakticky jistá. Není to ovšem jistota, záleží totiž na rozhodování rodičů. Zároveň ale to, že deklarují jinou národnost, ještě v tomto případě nemusí znamenat v jejich životech velký předěl. Právě díky kulturní blízkosti u nich často žádná větší změna v životě neproběhne a příslušnost k české namísto slovenské národnosti nemusí nic měnit na hodnotové orientaci, zájmech a kontaktech osoby.⁷³ Oľga Šrajeroová v článku z roku 2012 uvádí, že až 66,8 % Slováků u nás žije ve smíšených manželstvích s Čechem nebo Češkou a smíšená rodina je podle ní zdrojem slabší identifikace se slovenskou národností. Dalším důležitým faktorem pro identifikování se s národem je podle ní i věk. Mladší příslušníci národnostní menšiny se identifikují se slovenským národem většinou méně často než ti starší.⁷⁴ Kulturní blízkost cítí Zdeněk Uherek i v oblasti jazyka. Slováci nemají podle něho problém naučit se mluvenou formu češtiny a zůstávají pak mezi Čechy „skryti“. Uvádí, že existuje mnoho komunit, v nichž se setkávají jak Slováci, tak Češi, ale ne na základě své národnosti, ale např. náboženské orientace. Mladí, kteří jsou potomky příslušníků slovenské národnostní menšiny, navíc podle něho cítí silnou generační soudržnost a udržují mezigenerační kontakty i v rozšířené rodině mezi příbuznými v Česku i na Slovensku bez ohledu na to, zda se deklarují jako Češi nebo Slováci.⁷⁵ Vysoký asimilační potenciál ale tito autoři zmiňují především v kontextu národnostní menšiny, nikoliv slovenských občanů žijících na našem území. Patrně je příčinou stále klesajícího počtu občanů České republiky deklarujících výhradně slovenskou národnost. Pocit kulturní blízkosti je patrný také ve výsledcích výzkumu Magdy Petráňové, vydaném v roce 2015, který probíhal mezi Čechy a Slováky a zaměřoval se na zkušenosti s příslušníky druhého národa. Velmi často se v odpovědích objevuje téma „neexistence rozdílů“ mezi oběma národy. Respondenti při otázce na rozdílnosti vícekrát odpověděli,

⁷³ tamtéž, s. 21

⁷⁴ ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slovákov v Českej republike*. In: SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slovákov v ČR*. Zborník materiálov z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2012, s. 29

⁷⁵ UHEREK, Zdeněk. *Antropologické pohledy na problematiku Slováků v České republice a Čechů a Moravanů na Slovensku*. In: BROUČEK, Stanislav a GRULICH, Tomáš. *Česko-slovenské vztahy a krajané*. Praha: Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci se Senátem PČR, 2010, s. 21-22

že žádné rozdíly nevidí a že se „chovají stejně“ nebo „mají stejnou mentalitu“. Někteří participantů také o druhé skupině mluvili jako o „bratřech“ a mnozí z nich zdůrazňovali příbuzné mezi příslušníky druhého národa. Někteří dokonce uváděli, že členy druhé národnosti ani nevidí jako cizince.⁷⁶ Právě toto vnímání se členů obou skupin navzájem je důvodem snazší asimilace ve srovnání s asimilací dalších národností v České republice.

Důležitým aspektem kulturní blízkosti je, jak již bylo zmíněno, jazyk. Podle Pavla Vranovského je jazyková bezprostřední srozumitelnost velmi vysokého stupně a je v kontextu jiných mezinárodních vztahů ve světě velmi speciální výjimkou.⁷⁷ V již zmíněném výzkumu Magdy Petrjánošové, který se věnoval i komunikaci mezi oběma národy, většina respondentů při komunikaci s příslušníky druhého národa bez větších problémů komunikuje ve svém rodném jazyce. Často uvádí, že ten druhý jazyk ani nevnímají jako cizí. Pokud se objevilo ve zkušenostech participantů nepochopení, bylo to v naprosté většině případů ze strany Čechů, kteří nerozuměli slovenštině. Opakujícím se tématem je zde slabá znalost slovenštiny u českých dětí a mladé generace. Problémy v komunikaci pak podle výpovědí vždy řešili Slováci, kteří jednotlivá slovíčka museli překládat do češtiny. Podle autorky je to způsobeno tím, že na Slovensku se čeština objevuje v médiích a kultuře mnohem častěji než slovenština v Česku.⁷⁸ Důvodem však může být i to, že se český jazyk po roce 1993 orientuje na angličtinu, ze které přejímá mnoho slov i slovních spojení, a slovenštinu opomíjí.

Z uvedeného lze vyvodit, že v politickém ohledu nejsou Slováci bráni jako výjimka. V České republice mají legislativně stejné postavení, jako další občané Evropské unie. Zvláštní postavení se jim ale dá přiznat v kulturním ohledu, především díky kulturní blízkosti, která podle některých autorů stojí na podobném jazyku. K tomuto tématu je ale nutno zmínit, že v posledních letech se, především mezi mladými Čechy, objevují občasné problémy Slovákům rozumět. Stále ale mají obě skupiny podle příslušníků českého i slovenského národa speciální vztah, který je ve srovnání se vztahy s ostatními sousedními národy výjimečným. Kulturní blízkost lze zdůvodnit také společnou historií a i dalšími aspekty, mezi které lze zařadit například i

⁷⁶ GRAF, Sylvie, Martina HŘEBÍČKOVÁ, Magda PETRJÁNOŠOVÁ a Alicja LEIX. *Češi a jejich sousedé: meziskupinové postoje a kontakt ve střední Evropě*. Praha: Academia, 2015, s. 223-225

⁷⁷ VRANOVSKÝ, Pavel. Špecifiky slovenskej menšiny v ČR. In VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999, s. 31

⁷⁸ GRAF, Sylvie, Martina HŘEBÍČKOVÁ, Magda PETRJÁNOŠOVÁ a Alicja LEIX. *Češi a jejich sousedé: meziskupinové postoje a kontakt ve střední Evropě*. Praha: Academia, 2015, s. 289

snahu uspořádat společnou česko-slovenskou fotbalovou ligu.⁷⁹ Už jen to, že Češi vnímají Slováky jako mnohostrannou skupinu, umožňuje, že nebývají zařazováni do určité specifické kategorie, jako to bývá u Vietnamců, kteří jsou většinou společností někdy vnímání jako „ti, co mají večerky“ nebo u Ukrajinců, kteří mají nálepkou dělníků na stavebních. I tento fakt by mohl být jedním z důvodů mnohem snazší asimilace nebo integrace Slováků do české společnosti. V České republice Slováci takovéto nálepky pejorativního významu nemívají, vědci tedy zřejmě nenalézají žádný konflikt, což může být dalším důvodem, proč není slovenská menšina v Čechách zkoumána. Díky kulturní blízkosti pravděpodobně nejsou Slováci vnímání jako někdo, kdo narušuje homogenitu a diskurz identity národa a státu.

1.3.3. Důvody migrace

Od vzniku obou republik po současnost migrují Slováci do České republiky stále v podstatě z podobných důvodů, tedy především za zaměstnáním a za studiem. Pokud se podíváme na vývoj nejpočetnějších skupin cizinců, kteří jsou u nás zaměstnaní, největší vzrůst můžeme pozorovat od roku 2006 v počtech Slováků, s výjimkou let 2008-2009, kdy probíhala ekonomická krize. Z 101 233 v roce 2010 vzrostlo toto číslo na 204 294 v roce 2020. V počtu cizinců majících živnostenské oprávnění v ČR byli v roce 2020 Slováci s číslem 20 253 po Ukrajincích a Vietnamcích na třetím místě. U slovenských občanů je ale patrný nejvýraznější růst – za období od roku 2008 se jejich počet na českém trhu práce navýšil o více než 10 tisíc, tedy více než dvojnásobně.⁸⁰ Podle evidence cizinců na úřadech práce nejvíce Slováků pracuje v oblastech zpracovatelského průmyslu, velkoobchodu a maloobchodu; opravách a údržbách motorových vozidel, ve stavebnictví, dopravě a skladování nebo v administrativě.⁸¹ Zajímavé je, že průměrný hrubý měsíční plat je u slovenských občanů v České republice vyšší, než u českých občanů, stejně tak i hrubá měsíční mzda.⁸² Zaměstnanost slovenských občanů u nás dle Petry Ezzeddine-Lukšíkové a Lucie Pažejové roste zejména na jaře, ale neklesá ani v zimě. Slováci jsou umisťováni především na stálé pracovní pozice. I přes to, že mnoho Slováků pracuje ve stavebnictví, u nich

⁷⁹ Společná česko-slovenská liga? Je to totální kravina, zoufají fanoušci. Sport.cz [online]. Seznam.cz, 2013 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.sport.cz/clanek/fotbal-ceska-1-liga-spolecna-cesko-slovenska-liga-je-to-totalni-kravina-zoufaji-fanousci-460594>

⁸⁰ *Cizinci v České republice*. Praha: Český statistický úřad, Prosinec, 2021, s. 12-18

⁸¹ tamtéž, s. 155

⁸² tamtéž, s. 168

nepřevažují sezónní práce.⁸³ Pro tento fakt se nabízí několik vysvětlení. Může to být tím, že Slováci chodí do Česka zejména za lépe placenými pracemi, tím pádem je jejich průměrná mzda vyšší než u Čechů, kteří vykonávají i hůře placené práce. K této teorii přispívá také Miloslav Bahna, který píše, že mzdové rozdíly mezi Českou republikou a Slovenskem jsou nízké, což ovlivňuje i to, kvůli jakému a jak ohodnocenému zaměstnání budou Slováci migrovat.⁸⁴ Velká část Slováků žije v Praze, kde jsou platová ohodnocení větší než ve zbytku republiky. To může mít na toto číslo také velmi vysoký vliv. Nabízí se rovněž možnost práce „na černo“, např. ve stavebnictví, která je placená hůře, ale není uvedena ve statistikách, právě z důvodu jejího „neoficiálního“ charakteru.

Velmi důležitou skupinou Slováků jsou v české republice slovenští studenti. Jejich počet prudce narostl po roce 1998, kdy byla schválena dohoda o stejných podmínkách pro slovenské studenty na českých vysokých školách, jako pro studenty české. Můžeme tak v tomto období sledovat nárůst z 1150 studentů ve školním roce 1998/99⁸⁵ na 8459 v roce 2003.⁸⁶ V roce 2020 bylo 16,7 % všech studentů vysokých škol cizinci a nejčastěji se jednalo o studenty ze Slovenska, z celkového počtu 50 121 to bylo 42,8 %, tedy 21 437 osob.⁸⁷ Ve srovnání s daty z roku 2003 můžeme pozorovat prudký nárůst, který může souviset také se vstupem obou zemí do Evropské unie a Schengenského prostoru.

1.3.4. Sdružování Slováků v České republice

Podle Olgy Šrajerové po vzniku dvou samostatných republik vzrostl zájem Slováků o „rozvoj vlastního kulturního života na národnostním principu“. To se podle ní týkalo především slovenské inteligence žijící v Praze, kde na přelomu let 1992/93 začaly vznikat nové spolky. K těm nejvýznamnějším podle ní patřily Demokratická aliance Slováků v ČR, Obec Slováků v ČR a Svaz Slováků v ČR.⁸⁸ Demokratická aliance Slováků v ČR je dle obchodního rejstříku momentálně v likvidaci a o aktuálním stavu Svazu Slováků v ČR se nepodařilo nic aktuálního dohledat.

⁸³ EZZEDINE-LUKŠÍKOVÁ, Petra a Lucie PAŽEJOVÁ. Slovenská menšina a migranti v ČR. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Sociologické studie / Sociological Studies 06:10. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 17

⁸⁴ BAHNA, Miloslav. *Migrácia zo Slovenska po vstupe do Európskej únie*. Bratislava: Veda, 2011, s. 142

⁸⁵ tamtéž, s. 18

⁸⁶ *Cizinci v České republice*. Praha: Český statistický úřad, Prosinec, 2021, s. 194

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ PROKOP, Radim, Olga ŠRAJEROVÁ, Karel SOMMER a Emil GÍMEŠ. *Slováci v České republice po roce 1945*. Šenov u Ostravy: Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě, Tilia, 1998, s. 177

Obec Slováků v České republice má stále fungující výbory Regionálních obcí Slováků v několika českých městech, např. v Brně, Plzni, Ústí nad Labem nebo Karlových Varech. Věnuje se také vydavatelské činnosti slovenského měsíčníku *Korene*, který se prezentuje jako krajanský časopis, a publikací o slovenské menšině v České republice. Dle webových stránek spolku je cílem jeho činnosti „*udržovanie a pestovanie národného povedomia svojich členov a vytváranie podmienok pre napĺňanie ich kultúrnych a spoločenských potrieb*“ a obsahem jeho činnosti pak „*pestovanie slovenskosti, vzájomnosti Slovákov a Čechov, účasť na verejnom živote v ČR, vzájomná spolupráca a podpora*“.⁸⁹ Nejaktuálnější dohledatelné číslo členů je z roku 2003 a je to 1250 osob.⁹⁰

Mezi další slovenská občanská sdružení v České republice patří Foklkórne združenie Púčík, Slovenské folkórne združenie Limbora, Slovenský literárny klub v ČR, Spolok priateľov slovenského divadla nebo Klub slovenskej kultury.⁹¹ Ten měl v roce 2011 okolo 2600 členů a snaží se svou činností navazovat na studentské spolky Detvan a Tatran nebo na Místní organizace Matice Slovenské. Má vlastní orgány jako valné shromáždění, radu a předsednictvo rady.⁹² Slovenskou organizací působící v Česku je také Slovenská evangelická církev v ČR.⁹³ Na popularizaci a prezentování slovenské kultury u nás se zaměřuje pražská pobočka Slovenského inštitútu, který spadá pod slovenské Ministerstvo zahraničných věcí.⁹⁴

Spolky a organizace sdružující Slováky v posledních dvou desetkách let sledují úpadek a nezájem nejen ze strany členů národnostní menšiny, ale Slováků žijících v České republice obecně. Organizace mají v kontextu vysokých čísel Slováků žijících u nás velmi omezenou členskou základnu. Dle Magdalény Rychlíkové ani do budoucna

⁸⁹ Obec Slovákov v Českej republike - história a súčasnosť. Obec Slovákov v Českej republike [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=21f8d50e-5af6-45ff-8ea7-08f757a3812a>

⁹⁰ Slovenská národnostní menšina. *Národnostní menšiny* [online]. Vláda České republiky, 9. 12. 2020 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

⁹¹ tamtéž

⁹² RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 53

⁹³ Slovenská národnostní menšina. *Národnostní menšiny* [online]. Vláda České republiky, 9. 12. 2020 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

⁹⁴ *Slovenský inštitút v Prahe* [online]. Ministerstvo zahraničných věcí a evropských záležitostí Slovenskej republiky [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: https://www.mzv.sk/web/sipraha/o_nas

nelze počítat s výraznějšími změnami.⁹⁵ Nepotřeba Slováků se nějak národnostně organizovat a realizovat může zřejmě souviset s pocitem již zmíněné velké kulturní blízkosti mezi oběma národy a postupnou asimilací slovenské národnostní menšiny.

1.4. Oblast východního Slovenska

Protože se výzkum zaměřuje na migranty z oblasti východního Slovenska, je nutné tento region blíže specifikovat a popsat. Východním Slovenskem se myslí dva samosprávné slovenské kraje – Prešovský a Košický kraj. Prešovský je největší kraj Slovenské republiky a u jako jediného kraje u něj přesahuje počet obyvatelstva 800 000 osob. Košický kraj je druhým největším s počtem 782 216 osob, dohromady má tedy východní Slovensko přes 1 500 000 obyvatel.⁹⁶ Oba kraje mají dlouhodobě velké minusové hodnoty migračního salda a tato kapitola popisuje možné důvody, proč tomu tak je.

Za duben 2022 vykazuje Prešovský kraj největší míru nezaměstnanosti v celém Slovensku a to 10,79 %, přičemž v některých jeho okresech tato hodnota dosahuje až 17 %. Nezaměstnanost v Košickém kraji je hned druhá nejvyšší a v tomto měsíci byla průměrně 9,94 % s nejvyššími hodnotami v kraji 15 %. Slovenský průměr je přitom 6,5 %. Ve srovnání se západními kraji je patrná velká propast, nejnižší hodnotu má Bratislavský kraj a to 3,74 %. Problémem této nezaměstnanosti není pouze její vysoká míra, ale také délka jejího trvání, tedy dlouhodobá nezaměstnanost.⁹⁷ Ta je často důvodem sociálního vyloučení osob.⁹⁸ Je však nutno dodat, že z těchto statistických údajů nelze zjistit, kolik lidí z oblasti východního Slovenska dojíždí např. týdně za prací nejen do Česka, ale také do Rakouska nebo do Německa tzv. „na černo“, tzn. kteří jsou vedeni na Slovensku jako nezaměstnaní, zatímco jsou neoficiálně zaměstnaní v západních státech. Existuje tedy možnost, že by za těmito daty mohla stát také neoficiální zaměstnanost. Průměrná měsíční mzda je v Prešovském kraji dlouhodobě

⁹⁵ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí : stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011, s. 65

⁹⁶ Obyvatelia – Základné výsledky. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021 [online]. Slovenský štatistický úrad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/SR/SK0/KR>

⁹⁷ Dlouhodobě nezaměstnaná osoba je osoba, které v posledních 12 měsících nebyla v placeném zaměstnání, je připravená do něho nastoupit a aktivně ji hledá.

⁹⁸ ANGELOVIČ, Martin a Benč VLADIMÍR. *Región východného Slovenska - socioekonomické postavenie v Slovenskej republike a regionálny rozvoj*. Sborník příspěvků XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Prešov: Fakulta humanitních a přírodních věd. Prešovská univerzita v Prešove, 2014, s. 87-88

nejnižší, v roce 2021 byl jediným slovenským krajem, kde průměrná hrubá měsíční mzda nedosáhla ani 1000 eur.⁹⁹ Obstojných hodnot dosahuje hodnota přirozeného přírůstku, kterou ale zastihují hodnoty migračního salda.¹⁰⁰ To je v obou krajích na minusových hodnotách a v Prešovském kraji je migrační saldo dlouhodobě na nejnižších hodnotách. V roce 2021 byla zdejší hodnota migračního salda -1769.¹⁰¹

Východní Slovensko bylo historicky periferní a dle Martina Angeloviče a Vladimíra Benče socioekonomickou periferií Slovenska i dnes, a to z několika důvodů. Zhoršující se podmínky vyplývají podle autorů z okrajové polohy území, nejen vůči slovenským, ale vůči i mezinárodním centrům. Tato oblast se od roku 1989 postupně stává periferií také celé Evropské unie. Kraje východního Slovenska jsou na hranici Schengenského prostoru a sousedí s méně ekonomicky vyvinutými regiony Polska, Ukrajiny a Maďarska. Ty svou ekonomickou silou, potenciálem nebo spoluprací ekonomický rozvoj stimulovat nedokážou a v podstatě pro to ani nemají důvod. V době socialismu se zdejší hospodářství soustředilo na velké podniky, které nebyly schopné obstát v tržní ekonomice, tím pádem zmizelo velké množství pracovních pozic. Východní Slovensko má také nízkou hustotu velkých měst a rozdrobenou sídelní strukturu v podobě velkého počtu malých obcí. Spojení existence bariéry v podobě Schengenské hranice, nevýhodnou polohou a nedostatkem velké dopravní infrastruktury

⁹⁹ Priemerná mesačná mzda zamestnanca národného hospodárstva v 3. štvrtroku 2021. Štatistický úrad slovenskej republiky [online]. Štatistický úrad SR, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/e7595435-7ec0-4fe1-955f-d8dccb42a445!/ut/p/z1/tVPLcpswFP2WLFgKXRBYcncypwFcx1Ps4AebDsbiUZtHQIW4X1_RZJOZxKSLaiNp5hzdc-49wiHe47CMujyNZF6V0UXdD-Hkh089NpsZHGC2JOAtvm1W7vzedAlb794C2Gr9FbxH_t1ZLywDLBuHt_lbHOIwLmUtM3vojm2UofaM8jJB0VlqoA5VUyg1XSIQWzdRd9Wga4U8q11Qe2pbxEZUxlCsRBhoatsJOrFTHCeWGVIDfRzWcX7Ch0-hd2N-BzvwwelWyp873LXoEoAtHRs87gbrqU8IcDLWjhf-jQKj_PAv5JaCMQ8vAO77_ma53YKzNe_BI4YDqyBQJScjgMcJPigX9EOZBsW7Lhc9Dsphthe8-cchuYAXY41QwTWbh_IDql6OZDYkqSL7Tz2vqPnPp6eOq2BWpRTPEu_RzKVh_xY6H1c6KBTRoFQyizTmk5sQgYVvDwSpgw0lhGNaPRfjqQmZR1-0UDDfq-19OqSi9Cj6tCg_coWdUq9W-RuC6CgpFmqPz2v09WyFnxvS7kk6d_cHoSrWqw!!/dz/d5/L0IDUmlTUSEhL3dHa0FKRnNBLzROV3FpQSEhL3Nr/

¹⁰⁰ ANGELOVIČ, Martin a Benč VLADIMÍR. *Región východného Slovenska - socioekonomické postavenie v Slovenskej republike a regionálny rozvoj*. Sborník príspevků XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied. Prešovská univerzita v Prešove, 2014, s. 91-92

¹⁰¹ Štatistický úrad slovenskej republiky (2022) *Migračné saldo medzi krajmi SR – stav k 31. 12. 2021*. [citováno 2022-05-05]. Dostupné z http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7011rr/v_om7011rr_00_00_00_sk

je východní Slovensko ve výrazné konkurenční nevýhodě vůči ostatním krajům, která podle Angeloviče a Benče nadále prohlubuje jeho zaostávání.¹⁰²

1.5. Sociální remitance

Teorie sociálních remitancí se v sociálních vědách objevila v posledních dvaceti letech. Bylo zjištěno, že mezi destinací migranta a jeho původní lokalitou se nepředávají jen finanční prostředky, ale také sociální. Podle Peggy Levitt, která s touto teorií přišla, spočívají sociální remitance v předávání idejí, vědění, praktik, vědomostí, dovedností a sociálního kapitálu mezi migranty a komunitou, ze které pochází.¹⁰³ To ovšem neznamená, že tzv. ekonomické remitance důležité nejsou, ale soustřeďovat se pouze na tyto na úkor předávání sociálního kapitálu činí výzkum vlivu migrantů vůči své původní komunitě nekompletním.¹⁰⁴ Podoba a význam sociálních remitancí je ovlivněna tím, z jakého prostředí migranti pochází a jaké vlivy na ně působily ještě během pobytu v původní komunitě. To také ovlivňuje, co budou vyhledávat v cílové destinaci, a co od ní budou očekávat. Z toho vyplývá, že sociální remitance nemají jednosměrný nebo jednostranný charakter. Co si migranti přináší a stále dostávají ze své původní komunity, má vliv na zkušenost v jejich destinaci. Jaké remitance předávají „nemigrantům“, kteří zůstali, je ovlivněno tím, jestli se jejich očekávání z destinace splnilo.¹⁰⁵ Sociální remitance mohou původní komunitu ovlivnit v mnoha faktorech, podle Peggy Levitt a Deepak Lamba-Nieves se tento vliv může projevit v politice, kulturní orientaci, sociálních normách, náboženství, demografických údajích jako jsou porodnost, počet sňatků nebo v rozdělování financí – mohou např. dávat více prostředků na studium svých dětí, aby měly kvalitnější vzdělání a mohly také migrovat nebo aby se lépe uplatnily ve své komunitě.¹⁰⁶ Nutno dodat, že Peggy Levitt svou teorii formovala na konci 20. století, tedy v jiném kontextu sociálních věd. Sociální remitance se od té doby posunuly, stejně tak jejich chápání a popis v praxi. O sociálních remitancích

¹⁰² ANGELOVIČ, Martin a Benč VLADIMÍR. *Región východného Slovenska - socioekonomické postavenie v Slovenskej republike a regionálny rozvoj*. Sborník príspevků XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied. Prešovská univerzita v Prešove, 2014, s. 91-92

¹⁰³ LEVITT, Peggy. Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion. *The International Migration Review*. Sage Publications, 1998, 32(4), 926-948. Dostupné z: doi:10.2307/2547666

¹⁰⁴ LACROIX, Thomas, Peggy LEVITT a Ilka VARI-LAVOISIER. Social remittances and the changing transnational political landscape. *Comparative Migration Studies*. 4(16), 2016. 5 s. Dostupné z: doi:10.1186/s40878-016-032-0

¹⁰⁵ LEVITT, Peggy a Deepak LAMBA-NIEVES. Social Remittances Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2011, 37(1), 1-22. Dostupné z: doi:10.1080/1369183X.2011.521361

¹⁰⁶ tamtéž

v současnosti publikuje kromě níže zmíněných a citovaných autorů také Thomas Lacroix.¹⁰⁷

Peggy Levitt se navíc ve svých výzkumech zaměřovala na dvě na první pohled velmi rozdílné země, např. na sociální remitance mezi migranty s destinací ve Spojených státech a jejich původními komunitami v zemích třetího světa, především v afrických, karibských nebo některých asijských zemích. V posledních letech se vědci zaměřují už i na sociální remitance mezi zeměmi Evropské unie. Příkladem jsou polští autoři knihy *Agents of change*¹⁰⁸, jejichž vysvětlení sociálních remitancí se od pojetí Peggy Levitt z přelomu tisíciletí posunulo. Autoři se zaměřili na Sociální remitance předávané polskými migranty žijícími ve Spojeném království. Zdůrazňují, jak jsou sociální remitance faktorem úspěchu států ovlivňovány. Ukazují, že pokud jsou státy na podobné ekonomické úrovni se srovnatelným migračním systémem, změny způsobované sociálními remitanecemi nejsou tak rozsáhlé nebo revolučního charakteru, a že odmítnutí remitancí ze strany původní komunity je častější, než by se mohlo zdát. I tak mohou být podnětem pro změnu a přijetí nových nápadů, norem a praktik. Ty se předávají nejen přímou komunikací, ale také pozorováním. Díky charakteru obou zemí a jejich úspěchu nebyly tyto předávané inovace a nápady na první pohled na vyšší úrovni nebo lepší, a některými členy původní komunity byly vnímány spíše jako negativní. Je tedy důležité zdůraznit, že sociální remitance nemusí být jen pozitivního charakteru. Výsledky sociálních a kulturních transferů závisí na charakteru samotných migrantů a komunitách, v nichž sociální remitance nachází nový kontext. Ne každý migrant je schopný změnu iniciovat. Někteří však přináší ideje i za ostatní.¹⁰⁹

Zároveň je potřeba zdůraznit, že neexistuje jednoduchý kauzální vztah mezi migrací a společenskou změnou a že migrace je jak výsledkem, tak důvodem společenské změny. V dnešní době je navíc složitější výsledky migračních sociálních remitancí diferencovat, vzhledem k velkému množství dalších procesů, které komunity na globální úrovni ovlivňují – dnes už migranti a jejich přínos nejsou jediným zdrojem

¹⁰⁷ LACROIX, Thomas, Peggy LEVITT a Ilka VARI-LAVOISIER. Social remittances and the changing transnational political landscape. *Comparative Migration Studies*. 4(16), 2016. 5 s. Dostupné z: doi:10.1186/s40878-016-032-0

¹⁰⁸ GRABOWSKA, Izabela, Michał GARAPICH, Jaźwińska EWA a Agnieszka RADZIWINOWICZÓWNA. *Migrants as agents of change*. London: Palgrave Macmillian, 2017

¹⁰⁹ GRABOWSKA, Izabela, Michał GARAPICH, Jaźwińska EWA a Agnieszka RADZIWINOWICZÓWNA. *Migrants as agents of change*. London: Palgrave Macmillian, 2017, s. 215-223

informací o tom, jak se v jejich destinaci žije. Na druhou stranu autoři knihy ukazují, že členové původních komunit většinou více věří svým blízkým a známým, kteří jim informace předávají, než tomu, co si přečtou např. na internetu.¹¹⁰

¹¹⁰ tamtéž

2. Praktická část

2.1. Metodologie

Práce je sestavena kombinací kompilace písemných zdrojů, které pojednávají o Slovácích žijících na území dnešní České republiky a jejich historie, statistik, studií a výzkumů, již se věnovaly česko-slovenským vztahům, a vlastního kvalitativního výzkumu zaměřujícím se na okolnosti migrace a soužití Čechu a Slováků pocházejících z východního Slovenska.

Tato kapitola pojednává především o specifikách vykonávání výzkumu a přibližuje specifika kvalitativní metody obecně i tohoto konkrétního sběru dat a analýzy. Zároveň osvětluje transkulturní aspekt problematiky Slováků z východního Slovenska přicházejících do České republiky.

2.2. Kvalitativní a kvantitativní výzkum

Pro výzkum byla zvolena kvalitativní výzkumná metoda založená na polostrukturovaných rozhovorech. Definicí kvalitativního přístupu je více, obecně vzato ale tento pojem představuje více rozdílných postupů, které se snaží pochopit daný sociální problém do hloubky a porozumět mu.¹¹¹ Výzkumník si na začátku výzkumu stanoví téma a základní výzkumné otázky, jež se v průběhu sběru můžou měnit, upřesňovat nebo doplňovat na základě odpovědí. Až po analýze dat stanovuje hypotézu. Obě tyto fáze výzkumu však mohou a měly by probíhat již zároveň se sběrem odpovědí. Zkoumaná skupina je zpravidla malá, o to hlubší a širší jsou ale odpovědi vzhledem k charakteru otázek, které jsou otevřené či polootevřené. Výzkumník tak dobře pozná konkrétní skupinu a problém, výsledky ale nejsou zobecnitelné. Výhodami kvalitativního přístupu jsou podrobný popis a vhléd při zkoumání daného problému, umožnění reakce na odpovědi, styl odpovědi a případného doptávání se a možnost modifikace dotazů v průběhu výzkumu. Nevýhodami jsou nezobecnitelnost výsledků na širší skupinu nebo jiné prostředí a časová náročnost sběru dat a analýzy. Výsledky jsou

¹¹¹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada), s. 40-41

také snadno ovlivnitelné výzkumníkem, jeho vztahy s respondenty a jeho osobními názory.¹¹²

Druhým přístupem je kvantitativní přístup, který se naopak od kvalitativního přístupu zaměřuje na větší skupinu, ale s méně přesnými a často ne příliš konkrétními odpověďmi. Výzkumník nejdříve formuje vztahy a hypotézy a ve výzkumu je poté ověřuje. Odpovědi bývají kratší a jednodušeji analyzovatelné, protože se používá vysoce strukturovaných metod, jako jsou dotazníky. Otázky se tedy v průběhu nemění a s respondenty se nevytváří bližší vztah, jako u kvalitativní metody. Vzhledem k vysokému počtu dotazovaných jsou výsledky více zobecnitelné, ale závěry nejsou konkrétní a jsou spíše abstraktnějšího charakteru.¹¹³ Výhodami kvantitativního přístupu je tedy možnost testování a validizace již daných teorií, zobecnitelnost, relativně rychlý sběr dat i analýza a jejich menší ovlivnitelnost ze strany výzkumníka. Nevýhodou je nepřesnost odpovědí, které nemusí přímo odpovídat realitě, mohou být příliš obecné a výzkumník také snadno opomine některé fenomény.¹¹⁴

Pro výzkum v této práci byl zvolen kvalitativní přístup s využitím polostrukturovaných rozhovorů s využitím otevřených otázek, neboť byl zamýšlen výzkum dvou relativně malých skupiny a jejich vztahu k problematice i k sobě navzájem. Otázky byly předem stanovené, ale v průběhu sběru dat byly měněny dle potřeb, např. pokud se ukázalo, že otázka není relevantní nebo dobře pochopitelná. Také v průběhu rozhovorů vyvstaly další dotazy, jež byly následně přidány k následujícím rozhovorům.

2.3. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak se cítí mladí lidé z východu Slovenska, kteří přichází do Česka, především do Prahy. Také měl zmapovat důvody jejich migrace a kontext a okolnosti jejich rozhodnutí. Z jakého důvodu odešli, co na jejich rozhodnutí mělo vliv, zda odcházeli sami nebo ve skupince a zda ve své destinaci již někoho znali, kdo by jejich rozhodnutí nějakým způsobem formoval. Dále měl výzkum za úkol zjistit, jaké mínění mají o těchto mladých migrantech mezi 20-35 lety jejich vrstevníci, kteří se

¹¹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 46-49

¹¹³ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada), s. 40-41

¹¹⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 42-45

rozhodli zůstat na východním Slovensku a jaký vliv má na jejich život a názory emigrace i rozhodnutí zůstat. V průběhu výzkumu také vyvstala další otázka, jak se tyto skupiny navzájem ovlivňují, především jak Slováci žijící v Česku ovlivňují názory a pohledy svých vrstevníků, kteří neemigrovali.

2.4. Výzkumný vzorek

Výzkumu se účastnilo celkem 27 participantů, 15 lidí od 20 do 40 let žijících v Česku, kteří migrovali do 25 let věku, pocházejících z východního Slovenska na východ od Košic a Prešova a 12 osob ve stejném věkovém rozpětí žijících v Prešovském nebo Košickém kraji. První skupina představovala osoby, které se přestěhovaly do Prahy z východního Slovenska relativně nedávno, v zhruba posledních patnácti letech. Většina participantů žijících v Česku v době výzkumu žila v Praze, jen jeden respondent na Moravě, ale s dlouholetým předchozím pobytem v Praze. Jejich přehled přináší následující tabulka.

	Místo původního bydliště na Slovensku	Místo aktuálního bydliště	Rok příchodu do Česka	Datum rozhovoru
Respondent 1	Prešov	Praha	2019	28.11. 2021
Respondent 2	Prešov	Praha	2016	2.12. 2021
Respondent 3	Humenné	Praha	2008	15.12. 2021
Respondent 4	Humenné	Praha	2011	14.12. 2021
Respondent 5	Humenné	Praha	2010	16.12. 2021
Respondent 6	Humenné	Praha	2016	28.11. 2021
Respondent 7	Humenné	Vapovice (okres Jihlava)	2010	16.12. 2021
Respondent 8	Prešov	Praha	2016	1.12. 2021
Respondent 9	Košice	Praha	2005	7.12. 2021
Respondent 10	Humenné	Praha	2015	23.11. 2021
Respondent 11	Humenné	Praha	2010	24.11. 2021
Respondent 12	Prešov	Praha	2020	10.12. 2021
Respondent 13	Bardejov	Praha	2005	8.12. 2021
Respondent 14	Prešov	Praha	2014	3.12. 2021
Respondent 15	Humenné	Praha	2010	7.11. 2021

Druhá skupina pak zobrazuje mladé Slováky, kteří se narodili na východním Slovensku, kde se rozhodli zůstat i po střední škole. Pokud měnili místo svého bydliště, bylo to stále v rámci tohoto regionu. Pro přehledný seznam těchto participantů slouží

následující tabulka. Pro lepší rozlišitelnost participantů obou skupin začínají tito číslem 21 a výš.

	Místo aktuálního bydliště	Měsíc rozhovoru
Respondent 21	Snina	5.4. 2022
Respondent 22	Snina	21.4. 2022
Respondent 23	Humenné	27.1. 2022
Respondent 24	Košice	9.3. 2022
Respondent 25	Prešov	7.2. 2022
Respondent 26	Humenné	6.2. 2022
Respondent 27	Košice	22.3. 2022
Respondent 28	Humenné	14.1. 2022
Respondent 29	Košice	22.3. 2022
Respondent 30	Prešov	17.2. 2022
Respondent 31	Snina	26.4. 2022
Respondent 32	Košice	1.4. 2022

2.5. Charakter výzkumných otázek

Pro skupinu respondentů žijících v České republice se dají otázky rozdělit do čtyřech tematických okruhů. První se týkal okolností a kontextu jejich příchodu do Česka, druhý již samotného života v České republice, jak se zde cítí, zda se něco v průběhu pobytu změnilo a jaké mají vyhlídky do budoucna. Třetí se zaměřil na mínění participantů na častou emigraci mladých lidí z oblasti východního Slovenska a jejich momentální vztah k původním komunitám. Do posledního okruhu spadají otázky na současnou situaci jak v České, tak ve Slovenské republice a mezinárodní i mezilidské vztahy příslušníků obou národů.

Respondenti z druhé skupiny byli dotazováni jinak. Po otázce na původ se ty následující zaměřovaly především na vztah respondentů k České republice a k jejich vrstevníkům, kteří se rozhodli migrovat. Stejným byl pro obě skupiny poslední okruh otázek, tedy jak vnímají současnou situaci v obou státech a jejich vzájemné vztahy.

2.6. Etika výzkumu

Každý respondent byl před samotným rozhovorem seznámen se zaměřením a cílem práce a přibližným charakterem otázek. Před zapnutím nahrávání byli všichni dotázáni na souhlas. Mezi výzkumníkem a respondentem byla uzavřena dohoda o diskrétním zacházení jak s nahrávkou, tak přepisem rozhovoru, které slouží jen a pouze

pro účely zpracování bakalářské práce a pokud by byla část rozhovoru použita, bude anonymizovaná. Respondenti byli s podmínkami obeznámeni v podobě písemného souhlasu, který mohli sami ještě doplnit. Také měli po celou dobu psaní bakalářské práce možnost z výzkumu vystoupit. Jejich anonymizace v celé práci je samozřejmostí.

2.7. Specifika výzkumu

Výzkum probíhal od listopadu 2021 do dubna 2022. Jednou z komplikací v průběhu tak byla pandemie Covidu-19, kvůli které probíhala část rozhovorů, především s respondenty žijícími na východním Slovensku, online, a to většinou pomocí videohovorů přes různé služby: Skype, Microsoft Teams, Facebook Messenger a Zoom. To samozřejmě průběhy rozhovorů značně ovlivnilo a dá se předpokládat, že kdyby ty samé rozhovory bylo možné vykonat osobně v místě bydliště, byly by přínosnější a odpovědi by více odpovídaly realitě.

Dalším specifikem byl osobní přístup k problematice vzhledem k soužití autorky se Slovákem pocházejícím z Prešova. S ním rozhovor vykonán nebyl, ale velká část respondentů žijících v Praze se s ním zná osobně a osobní vztah mají i k autorce, je tedy pravděpodobné, že odpovědi, styl podání názorů a jejich vysvětlování, byly tímto faktorem ovlivněny. Stejně tak je takto ovlivněna analýza výsledků výzkumu. S některými respondenty byl navázán bližší osobní vztah již dříve před rozhovorem, s jinými až během rozhovoru či po něm. Nabízí se otázka, zda tento osobní faktor ovlivnil odpovědi spíše tak, že se dané osoby více otevřely, nebo zda některé názory záměrně zatajily. Je ale nutno vzít v potaz, že výsledky výzkumu jsou tímto osobním faktorem, stejně jako je to v jiných kvalitativních metodách výzkumu, ovlivněny.

2.8. Analýza výzkumu

Při analýze výsledků výzkumu byly použity metody kódování. Nejdříve byly porovnávány odpovědi participantů v obou skupinách zvlášť, následně také mezi sebou navzájem. V porovnání obou skupin jsou také zahrnuté sociální remitance, které z analýzy dat vplynuly.

2.8.1. Slováci v Česku

První okruh otázek se zaměřoval na okolnosti příchodu Slováků do Prahy. Většina participantů při otázce na důvod odchodu uvedla studium vysoké školy, tři perspektivu pracovních příležitostí, několik respondentů ale zmínilo jako další důvod

možnost osamostatnit se od rodičů a vykročení do „velkého světa“: „Vysoká škola, v podstate celý život žiješ v malom meste a zrazu môžeš ísť do veľkomesta. Dôvod bola tá škola a vypadnúť preč,¹¹⁵“ alebo „Kvôli škole hlavne, že to je prestižná univerzita ta Karlova a taky, že vlastne od malička tak bolo u nás doma, že pôjdem na Karlovku, že ta Karlovka bola niečo ako veľke, tak to bolo vnímané... No a proste mi to prišlo cool a taky že to bol ako väčší, veľký svet už proste. No, tak som chcela ako sa posunúť niekde ako človek.“¹¹⁶ Pět stále studuje, mezi nimi je respondent č. 12, který, ačkoliv přišel teprve v roce 2020, už teď ví, že se nevrátí: „No tak ja by som tu kludne zostal žiť aj akože po škole. Tak keby som si tu našiel robotu, tak by mi nejako nevadilo bývať v Českej republike.“¹¹⁷ Sedm participantů po dokončení studia zůstalo, přičemž pět z nich už při příchodu vědělo, že se na Slovensko nevrátí, stejně jako dva z těch, kteří přišli za prací: „No minimálne počas školy a potom už tým, ako som si vybrala obor, tak som vedela, že jako vracat' sa do Humenného nebudem, takže na dobu neurčitu.“¹¹⁸ Všichni, kteří dopředu neuvažovali o návratu, pochází z Humenného, malého města padesát kilometrů od ukrajinské hranice. Z celkového počtu osmi participantů pocházejících z tohoto města bylo pět, kteří dopředu věděli, že se na Slovensko nevrátí. Kromě jednoho všichni participanti do Česka migrovali s někým: ve dvojici nebo skupině. Polovina pak uvedla, že to na jejich rozhodnutí vliv nemělo, mezi nimi respondent č. 2: „Ako v podstate sám, ale zároveň tu išli aj ďalší moji spolužiaci... Tak to nezáviselo, lebo v podstate na tej škole, kde som, tak som tam sám. A to, že tu som išiel s nejakými ďalšími kamarátmi, tak to bol taký bonus,“ někteří si vlivem nejsou zcela jisti, například respondent č. 9: „No ako som spomínal, zo strednej sme tu išli viacerí ľudia, ak sa to ráta. Takže siedmi sme sem prišli študovať. Z toho tri na matfyz, takže boli sme spolužiaci... Určite nejaký vplyv to malo, ale nie nejaký že keby oni niešli, že by som niešiel. Nevieť. Asi by som nad tým ani nepremýšľal lebo som bol mladý a blbý a mi bolo jedno že kam pojdem do školy. Určite keď už rozmýšľaš, tak to pridáva na to váhu.“¹¹⁹ Devět z nich je poté alespoň s někým, s kým přišlo, stále v kontaktu. Sedm participantů už v době příchodu znalo někoho z východu, kdo již v Česku žil, z nich čtyři uvedli, že to mělo přímý vliv na jejich rozhodnutí odejít. Respondent č. 1, který fakt, že tu má rodinného příslušníka, nevnímal jako něco, co mělo na jeho rozhodnutí

¹¹⁵ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 8.12. 2022

¹¹⁶ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2022

¹¹⁷ Rozhovor s respondentem č. 12, online, 10.12. 2022

¹¹⁸ Rozhovor s respondentem č. 11, Praha, 24.11. 2022

¹¹⁹ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2022

vliv, však sám přiznal, že „*keby som tu nemal tu istotu, že tu mám brata, môžem za ním ísť, tak si myslím, že by mi to chýbalo*“.¹²⁰ Tento participant také uvedl, že i když stále ještě studuje, plánuje do budoucna alespoň dočasně i po dostudování v Česku zůstat. Ačkoliv tedy samotné rozhodnutí pro migraci neformovala skutečnost, že tu již někoho zná, je pravděpodobné, že na to, aby tu zůstal, to vliv má. Větší počet Slováků žijících v Praze zřejmě ovlivňuje nebo ovlivnilo rozhodnutí většiny participantů tu zůstat. Tento předpoklad potvrzuje i to, že dvě třetiny uvedly, že mezi jejich aktuálními nejbližšími známými jsou lidé z východního Slovenska, často přímo z místa, odkud pochází. Šest respondentů se dle svých slov schází především se Slováky z východního Slovenska, čtyři poté „půl na půl“ se Slováky a Čechy. Jen dva participanté uvedli, že mezi jejich nejbližšími známými jsou hlavně Češi. Na druhou stranu jen tři uvedli, že se vnímají jako součást komunity Slováků. Větší počet Slováků je tedy jedním z faktorů, který jejich život zde a následné rozhodnutí zůstat ovlivňuje, ale není jediným. Další faktory jsou rozebrány níže.

Následující otázky se zaměřovaly na kontakt participantů s ostatními Slováky žijícími v Česku. Jen dva z patnácti znali nějaké konkrétní slovenské spolky v Praze, a to respondent číslo 13, jehož citace je uvedena dále a respondent č. 9: „*Asi tu nejaké spolky sú. Viem že je tu folkolrny súbor slovenský, sú nejaké fb skupiny, ak sa to tak dá nazvať. Ale inak neviem.*“¹²¹ Devět uvedlo facebookové skupiny pro Slováky v Praze nebo stránku somvprahe.sk, tu ale zmínili jen ti, kteří sem přišli před rokem 2015:¹²² „*Vim, že je stránka SomvPrahe.sk a ta organizuje nejaké akože stretnutia, alespoň niekedy to bolo, neviem ako to je teraz, ale robili stretávky, že sa išlo nekam na víno, na výlet. A potom je tu jeden folkórny súbor o ktorom viem, sa volá Šarvanci, ale neviem či je priamo slovenský alebo ako to je. Ale viem, že je, lebo kamoši tam tancovali. A to je asi všetko... a viem že tu existuje nejaký Slovenský inštitút, tu poblíž na Námestí republiky a viem to zase preto lebo kamoška tam robila.*“¹²³ Zmíněný web nabízí poradenství v oblastech, které Slováci jako příchozí do Česka potřebují řešit, tedy ubytování, studium, jak se přepravovat a různé úřední a administrativní záležitosti. Ti, kteří tuto stránku znali, však buď uvedli, že ji využívali jen krátce na začátku svého příchodu a později pro ně ztratila význam, nebo že je nikdy nezajímala a nepotřebovali

¹²⁰ Rozhovor s respondentem č. 1, Praha, 28. 11. 2021

¹²¹ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2021

¹²² Pravděpodobně to je tím, že po roce 2015 k těmto účelům používají přicházející studenti do Prahy spíše facebookové skupiny.

¹²³ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 8.12. 2021

ji: „*Tak trebárs to som v Prahe.sk. Tam robia všeliaké akcie. Inak, ako sa takým veciam nie že vyhýbam, ale ma proste neoslovujú. Asi mi prídu také zbytočné. No ako mi príde, že na začiatok áno, že, keď som sem išla, tak som bola rada za ten portál. Ale teraz, jako je človek akože nejako zvyknutý alebo zabydlený, tak už mi to príde zbytočné, ako nemám vôbec potrebu to vyhľadávať, lebo proste to nepotrebujem. Alebo neviem si predstaviť, čo by mi to malo priniesť vôbec, taký spolok, že skôr si hľadám ľudí so spoločnými záujmami, a nie podľa toho, či sú zo Slovenska.*“¹²⁴ Jen jeden participant je členem slovenské farnosti v Praze, jinak nikdo není členem žádného spolku. Tři participantů zmínili kulturní blízkost s Čechy jako důvod, proč podobné stránky a spolky nepotřebují. Příkladem je odpověď respondenta č. 9: „*Niesom súčasťou. Nie že by som ich odmietal, ale som nejak necítil potrebu sa s nimi združovať, pretože to nieje jako keď ideš do Ameriky alebo do nejakého prostredia ktore ti nieje veľmi blízke... Aj že mam veľa kamarátov Slovákov, že tak to vyšlo a nepotrebujem chodiť napr. do slovenskej krčmy.*“¹²⁵ Zřejmě tedy i to, že mají kolem sebe už i tak velký počet Slováků, má vliv na to, že už nemají potřebu se cíleně sdružovat ve spolcích. Respondentka č. 7 poté pro to, že není členkou žádného spolku, uvedla: „*Možno, že tým, že tu nieje tá bariéra jazyka, že to je asi menej dôležité, ako keby sme sa sťahovali niekam kde nemusíme rozumeť všetkým stránkam, ktoré sú len v cudzích jazykoch*“.¹²⁶ Ačkoliv necítí potřebu se sdružovat na základě národnosti, mluví někteří respondenti o určité sympatii mezi Slováky žijícími v Čechách: „*Príde mi, že občas, ako napr. keď stretnem niekoho kto počuje slovenčinu niekde napríklad na okienku v nejakom úrade a tak väčšinou sú taký slušní, že sú ako hneď tým, že len z toho dôvodu, že sme zrovna z rovnakej krajiny, tak máme voči sebe sympatie. A nejaký ten zdieľaný zážitok alebo zdieľanu skúsenosť. Možnože áno, že máme niečo spoločné, že sme vlastne, ako nie až do veľkého neznáma, ale sme vlastne odišli z tej krajiny a teraz zažívame aspoň nejaké stejné mikromalé skúsenosti s nejakými vecami podobnými.*“¹²⁷ Určitá sympatie vůči někomu, kdo zažil podobné ne zcela komfortní věci, jako je přestěhování se do zahraničí, je přirozená, pro Slováky žijící v Praze ale ani národnost ani tato společná zkušenost zřejmě není důvodem, proč by se měli sdružovat. Navíc zde hraje roli kulturní blízkost a tyto faktory dohromady pravděpodobně způsobují úpadek

¹²⁴ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2021

¹²⁵ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2021

¹²⁶ Rozhovor s respondentem č. 7, online, 7.12. 2021

¹²⁷ Rozhovor s respondentem č. 7, online, 7.12. 2021

slovenských spolku u nás. Jiní respondenti mluví vůči ostatním Slovákům také o určité antipatii: „*Veľa Slovákov mi vadí. Ne všetci, ale veľa z nich. A vadí mi ako sa chovajú. Že potom sa nedivím keď je niekdo nasraný na Slovákov, lebo vidí hlavne týchto ľudí. Dneska som sem išiel, som v metre, relatívny klud a nastupí holka, telefomuje na púl vagónu a je to Slovenka. To mi vadí.*“¹²⁸

Další otázky z druhého okruhu se zaměřovaly již na to, jak se tu participanti cítí. Na začátku svého příchodu byla většina participantů plná očekávání a vnímala velké změny, které souvisely především se změnou místa a velikostí města, nikoliv nutně s tím, že jsou zrovna v Česku, například respondent č. 5: „*Dobre, v podstate prvé 3 mesiace som sa akoby tak oľukával vlastne v rámci Prahy, pretože ako som mal byť, školu, ako som ich mal strašne blízko, ja som chodil peši, že som nemusel nikam cestovať, proste maximálne fakt tým, ak som ešte sem prišiel, tak človek sa chcel pozrieť do mesta na tie proste kultúrne veci a pod. prejsť sa niekde. Bolo to ako super, pretože bolo stále niečo nové, čo sa objavilo. Stále ešte niečo nové, čo sa dá objaviť aj kam sa dá ísť, čo sa dá robiť takže bolo to super, no.*“¹²⁹ Jeden uvedl, že se tu již od začátku necítil, jako kdyby byl v cizině: „*To je super na Česku, ja som sa nejak necítil proste v cudzine. Vlastne každému som rozumel, všetko som vedel prečítať. Dobre, ako sú nejaké slová ako rampouch, hej, ale ako tá konverzácia normálne kludne prebieha. Necítil som sa v cudzine, tak asi najlepšie povedané.*“¹³⁰ Kromě jednoho také všichni uvedli, že momentálně se tu cítí dobře, několik použilo i výraz, že se tu „cítí jako doma“: „*Cítím sa tu viac ako doma, viac to tu poznám,*“¹³¹ nebo „*Cítím sa tu teraz viac ako doma. Určite vtedy to bolo také jako všetko cudzie, nové. Proste človek sa musel adaptovať na to prostredie, teraz som tu už ako doma.*“¹³² Jen jeden uvedl, že tu není spokojený z důvodu odloučení od rodiny, kterou má v Košicích, a za kterou se plánuje přestěhovat. Mezi negativa, které participanti na životě v Česku, a především v Praze, vidí, je právě velká vzdálenost od rodiny a vysoká cena bydlení: „*Tak ako zápor je ten, že rodina je vlastne povedzme ďaleko. Keď normálnymi spojmi, tak je to asi 9, 10 hodín domov, čo nie je úplne blízko, no akoby ísť na víkend je v podstate podobné času stráveném v nejakom spoji ako doma, to potom nie je úplne ideálne. Ale ako inak neviem, či tam*

¹²⁸ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 3.12. 2021

¹²⁹ Rozhovor s respondentem č. 5, Praha, 16.12. 2021

¹³⁰ Rozhovor s respondentem č. 1, Praha, 28. 11. 2021

¹³¹ Rozhovor s respondentem č. 8, Praha, 1.12. 2021

¹³² Rozhovor s respondentem č. 5, Praha, 16.12. 2021

vidím nejaké také záporny väčšie,¹³³ „Najväčšie mínus je predražené bývanie.“¹³⁴ Aspektem, který uvedli všichni, je jazyk. Na jednu stranu všichni cítí, že je podobný, což má pozitivní vliv na jejich život v Česku, protože mohou v denní komunikaci používat svou „mateřštinu“, na druhou stranu se každý z participantů někdy setkal s tím, že mu nějaký Čech nerozuměl, přičemž několik uvedlo, že je to velmi překvapilo. Velký počet Slováků totiž s češtinou přichází do styku od dětství díky českým pořadům ve slovenské televizi a češtině tak rozumí bez problémů, to je zřejmě důvodem, proč je neporozumění ze strany Čechů překvapuje. Jazyk, a to, že jim Češi nerozuměli, uvedla třetina participantů také při otázce, jak je Češi vnímali při jejich příchodu: „Keď som prišiel do školy a bolo to aj také že som stretával mladé holky, tak niektoré mi nerozumeli, čo som považoval za úplne zvláštne, ale mal som pár kamarátiek ktoré mali problém rozumieť, keď som hovoril rýchlo.“ Nutno dodat, že tyto komplikace v porozumění se v naprosté většině týkají jednotlivých slov. Většina také dodala, že jim nepřišlo, že by byli vnímáni nějak speciálně nebo jinak kvůli tomu, že jsou Slováci. Zároveň ale pět respondentů uvedlo, že již od začátku si všímali narážek na jazyk a čtyři participantů se setkali vyloženě s negativní nebo vypjatou situací, která souvisela s tím, že je Čech nebo Češka slyšeli mluvit slovensky, například: „Išla som v metre a bavila sa s kamarátom Slovákom, to bolo po nejakom koncerte a sme sa proste rozprávali. A zrazu nejaký taký typek veľký holohlavý, tak úplne na nás, že máme sklapnúť s tým hnusným odporným jazykom“¹³⁵, nebo narážky typu „kvôli vám Slovákom se my Češi nedostávame na školy“¹³⁶. Kromě jednoho participanta si však z této zkušenosti dle jejich slov „nic nedělali“ a neovlivnila jejich kvalitu života v Česku nebo vnímání Čechů. U jednoho to však vliv mělo, tato respondentka uvedla: „Popravde do teraz nehovorím moc nahlas v metre, vlastne odkedy sa mi stalo tamto, tak sa snažím hovoriť čo najtichšie, keď som metre a dívam sa okolo seba, že si fakt dávám pozor na toto a no ako áno, teraz, keď o tom hovorím, tak sa vždycky poobzerám, že kto je okolo, kým začnem rozprávať nahlas slovensky, že ako vnímam že či niekto je taký, kto by sa mohol nad tým pohoršiť“.¹³⁷ Nutno dodat, že se zřejmě opravdu jedná jen o ojedinělé případy. Protože se ale často setkávají s tím, že jim Češi nerozumí, uvedla naprostá většina, kromě dvou participantů, že jsou zvyklí a naučení některá slova rovnou říkat česky, což

¹³³ Rozhovor s respondentem č. 14, Praha, 3.12. 2021

¹³⁴ Rozhovor s respondentem č. 10, Praha, 23.11. 2021

¹³⁵ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2021

¹³⁶ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 3.12. 2021

¹³⁷ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2021

navíc některým zůstává i při komunikaci se Slováky. Týká se to především pozdravů: místo *dovidenia* říkají na shledanou, dále se s problémy setkávají u slov jako *vreckovka*, *tancier*, *pohár* nebo výrazů *skôr/neskôr*. Při otázce, jakým jazykem tedy v Česku mluví ale jen dva uvedli, že s Čechy česky a Slováky slovensky, jeden „čechoslovensky“, dva výhradně slovensky a ostatní slovensky s občasnými českými slovíčky. Při rozhovorech většina používala český výraz „jo“. Jeden respondent uvedl, že byl v minulé práci nucen mluvit česky, ale když tato povinnost se změnou práce odpadla, začal znovu mluvit slovensky: „*V mojej predchádzajúcej práci odo mňa chceli, aby som hovorila česky, takže vlastne počas tých rokov som sa to aj tak nejak naučila. Čo mi prišlo trochu zvláštne, úprimne vtedy, pretože to bola československá advokátna kancelária, ale nebrala som to ako nejaké negatívne.*“¹³⁸ Tři respondenti přímo uvedli, že problém s rozuměním se objevuje výhradně u mladých lidí. Dvě ženy respondentky vnímají, že je jejich jazyk ze strany některých českých mužů sexualizován, což jim ale nelichotí, spíše je jim to nepříjemné: „...*Niektorí to oceňovali, ale skôr ako tak trochu akože až možno fetišizovali, ale to je silné slovo, ale poznámky tiež akože ako je slovenčina krásny jazyk a tak a že to mám zopakovať.*“¹³⁹ Téma jazyka se volně objevovalo ve všech okruzích otázek, nejen u těch, které na něj byly přímo zaměřené. Jazyk je pro Slováky žijící v Čechách zřejmě velmi důležitým aspektem každodenního života, ačkoliv si to ne vždy aktivně uvědomují. Ovlivňuje jejich komunikaci s veřejností a vztah k Čechům obecně. Tím, že mohou používat svůj rodný jazyk a není po nich v naprosté většině vyžadováno mluvit výhradně a gramaticky správně česky, nebo používat třetí jazyk, vnímají vztah k Čechům jako speciální.

Jen jeden respondent z celé skupiny uvedl, že v Česku neplánuje zůstat chce se přestěhovat zpátky na východní Slovensko: „*V konečnom dôsledku chcem skončiť na Slovensku v Košiciach, v podstate už tam mám kúpený aj pozemok. Dokončím projekt, postavím dom a pôjdem. A aj to, že my sme to plánovali tak, že keď budú deti, tak sa presuneme kvôli tým dieťom aj rodičom, aby boli s deťmi našimi a aby oni ich zažili. Takže keď budú deti, tak sa presívame. A navyše ešte to, že kedysi boli ty ekonomické rozdiely veľke, hej, takže vtedy ma ani nenapadlo vracať sa na Slovensko, ale teraz aj vďaka tomu že strašne veľa firiem prešlo na home office a strašne veľa ľudí potom už to má jako štandard, že pracujú z domu, a pre mňa nieje problém pracovať pre pražsku*

¹³⁸ Rozhovor s respondentem č. 3, online, 15.12. 2021

¹³⁹ Rozhovor s respondentem č. 7, online, 16.12. 2021

firmy z Košíc jako informatikovi. “ Čtyři studující uvedli, že se rozhodnou po dokončení studia. Jako důvody pro to, proč tu ostatní respondenti plánují zůstat do budoucna, jsou zmiňovány celková spokojenost, stabilní práce, lepší pracovní nabídky v oboru a vytvoření si zázemí: „*Mám zaujímavú prácu, na ktorú by som na Slovensku asi nenarazil. Skôr hlavne človek tu má možnosti,*“¹⁴⁰ „*Mám tu docela stabilnú prácu a byt. Baví ma to mesto, Praha a baví ma, že je bezpečná,*“¹⁴¹ „*Zatiaľ nemám nejaký taký konkrétny plán, ale určite sú tu lepšie pracovné ponuky, čo sa týka môjho oboru.*“¹⁴² Dva participanti v Česku v posledních letech koupili nemovitost a dva se zde s Čechem nebo Češkou usadili. Deset respondentů nemá na území Česka ani trvalý, ani přechodný pobyt, čtyři mají přechodný a jen jeden trvalý pobyt. Někteří si přechodný pobyt zařídít chtějí, v Česku ho potřebují např. pro založení bankovního účtu u některých bank, pro zapsání internetu domů na své jméno nebo pro zapsání auta. Dva uvedli, že by chtěli i české občanství: „*Ja by som chcel aj občianstvo. Ale nech to niekto spraví za mňa. Ja to iba chcem. Ale nemám problém prijať české občianstvo, budem len rád.*“¹⁴³ Druhý z nich je žena, která zde s Čechem založila rodinu a ráda by pro sebe i potomka zařídila dvojí občanství. Z dříve uvedených dat také vyplývá, že zřejmě platí pravidlo, že čím dále na východ je místo, ze kterého migranti pochází, tím menší mají vůli se do budoucna vrátit právě do regionu východního Slovenska. Jediný respondent, který uvedl, že by se do budoucna vrátil, je původem z Košíc, kam se také plánuje zpátky přestěhovat. Zároveň zde můžeme pozorovat, že čím déle tu respondenti jsou, tím větší je pravděpodobnost, že zůstanou. Ti, kteří stále studují, až na jednoho respondenta nevědí, zda budou i dále žít v Česku, což záleží hlavně na tom, jakou po studiu najdou práci a jaké pracovní možnosti v jejich oboru nabízí východní Slovensko. Ti s delší pracovní zkušeností v Česku většinou uvádí, že by tu rádi zůstali, nebo vidí budoucnost otevřeně, ale kromě zmíněného respondenta z Košíc nikdo neuvedl, že by se chtěl vrátit právě na východ. Důležitý faktor by ale také mohla být národnost partnera. Jediná respondentka, která zde již založila rodinu a zůstala, si vzala Čecha. Právě respondent, který se chce vrátit, má manželku Slovenku, se kterou plánují založit rodinu a usadit se v Košicích. K těmto vlivům se také přidává velký počet Slováků žijících v Česku, jak bylo popsáno výše. Ačkoliv se Slováci příliš nesdružují cíleně, velká část a v mnoha

¹⁴⁰ Rozhovor s respondentem č. 10, Praha, 23.11. 2022

¹⁴¹ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 8.12. 2022

¹⁴² Rozhovor s respondentem č. 14, Praha, 3.12. 2022

¹⁴³ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 8.12. 2021

případech většina jejich nejbližších známých v Česku jsou Slováci pocházející ze stejné oblasti jako oni sami.

Při otázce na podobnosti a rozdíly mezi Českem a Slovenskem se v odpovědích mezi rozdíly nejčastěji objevovala „mentalita lidí“ – při porovnávání států měla většina respondentů tendenci porovnávat především lidi a příslušníky národa, nikoliv ekonomické nebo politické věci. Obecně zmiňovali hlavně rozdíly, které se týkaly porovnání velkého a malého města, jako je např. doprava. Několik zmínilo rozdíl v míře věřících, v Česku je podle nich více ateistů, což jeden respondent vnímal přímo jako pozitivum: „*V Humennom boli ľudia hrozne tak až ortodoxne veriaci a kresťanský založení a moja rodina není kresťanský založená a tak divne som sa cítila. A tu vlastne v Prahe, v Česku, tak ľudia nie sú až tak, ako to sú väčšinou ateisti, takže som sa tu cítila lepšie v tom. Že sa to tak nerieši ten kostol a také odsudzovanie, že kto nechodí, chodí.*“¹⁴⁴ Zde je nutno zmínit, že výzkum byl konán především u lidí, kteří momentálně žijí v Praze. Respondentka, která žije na českém venkově uvedla, že takové rozdíly mezi aktuálním bydlištěm a Humenným, odkud pochází, nevidí: „*Ako my teraz sme taký extrémny prípad, že bývame na dedine, kde je možno 20 ľudí. Asi nie, všeci poznáme každého, takže mi to až nepríde. Možno tá veková štruktúra. U nás na vesnici je viac ako takých starších ľudí. Ale ako nejaké rozdiely zposobené tou národnosťou, to asi nie.*“¹⁴⁵ Obecně u Čechů zmiňovali, že jsou v porovnání se Slováky klidnější, otevřenější: „*Mne príde troška kludnejší ako Slováci. Sú viacej v pohode, Slováci su viacej takí temperamentní.*“¹⁴⁶ I u otázky na podobnosti se objevilo téma kulturní blízkosti: „*Myslím si, že hodně podobností je, protože fakt jsme byli společný národ svým způsobem dlouhou dobu. A už keď jsem přišla do té Prahy, tak jsem se necítila v takovém kulturním šoku. Si myslím, že když člověk přijde někam do Anglie nebo do Německa, ne ještě úplně někam jinam, tak tam jsou jiné zvyky, tradice, jiný mindset, i jazyk dělá hodně.*“¹⁴⁷ Jiní respondenti ale měli s porovnáním obou národů nebo přiřazením charakteristik Čechům problém, dle svých slov nedokážou skupiny jako celky takto posoudit: „*Nenapadá mi, jako nejakto opísať všeobecne Čechov, akože ľudia su rôzni dosť a neviem, či to viem takto presne uchopiť,*“¹⁴⁸ Dva při otázce týkající se názoru na Čechy použili slovo *bratia*. Podobnosti mezi oběma národy vidí respondenti

¹⁴⁴ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2021

¹⁴⁵ Rozhovor s respondentem č. 7, online, 16.12. 2021

¹⁴⁶ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2021

¹⁴⁷ Rozhovor s respondentem č. 11, Praha, 24.11. 2021, respondentka většinu rozhovoru mluvila česky

¹⁴⁸ Rozhovor s respondentem č. 14, Praha, 3.12. 2021

především v jazyku: „*Taký no, bratia. To je super, že si proste rozumieme, keď vlastne zoberieme, že jeden z jedné národnosti niekomu z inej národnosti rozumie, nemusíme komunikovať cez angličtinu.*“¹⁴⁹

Třetí okruh otázek se věnoval názorům na emigraci z východního Slovenska a momentální vztah k původním komunitám respondentů. Při otázce, jak jejich odchod do Česka vnímali rodina a známí, sedm participantů uvedlo, že s tím nikdo v jejich okolí neměl problém, přičemž někteří dodávali, že je v podstatě jedno, jestli by šli do Prahy nebo do Bratislavy – z východního Slovenska to podle jejich slov vyjde „nastejno“. Druhá polovina pak uvedla, že jejich blízcí z toho přirozeně byli nejdříve smutní, ale postupem času si zvykli. Zajímavé ale je, že dva respondenti, oba z Humenného, uvedli, že to jejich blízké nepřekvapilo, protože to je něco běžného a dva uvedli, že s tím, že odejdou, jejich blízcí již dopředu počítali. Podobné odpovědi se objevily i u další otázky, která měla za cíl zjistit, jak migranty vnímají v původních komunitách teď. Čtyři přímo uvedli, že je nevnímají nějak speciálně, protože v těchto komunitách není nic nezvyklého odejít po střední škole do Česka. Například respondent č. 4 uvedl: „*Niesom ničím výnimočný, tam je väčšina tých mladých, čo skončili školu, preč. Sú na to zvyklí.*“¹⁵⁰ Jedenáct z patnácti respondentů na otázku odpovědělo, že si nemyslí, že by je na Slovensku po jejich odchodu vnímali nějak jinak, než tak, jak na ně bylo nahlíženo před jejich odchodem. Jen dva měli pocit, že je jejich známí na Slovensku vnímají jinak, že se automaticky musí mít lépe, protože žijí v Praze: „*Myslím si, že majú predstavu, že mám oveľa vyšší plat, než v skutočnosti mám, takže myslím si, že na Slovensku, alespoň teda na východe, je stále taká ta predstava, že aha, ty žiješ v Prahe, tak to sa musíš mať super,*“¹⁵¹ a jeden, že mu jeho vrstevníci na východním Slovensku závidí. Na východní Slovensko většina participantů, tedy třináct, jezdí dvakrát až čtyřikrát za rok, především na svátky, dva častěji. V kontaktu se svými blízkými jsou však poměrně často, většina především s rodinou, a to přes telefonní hovory nebo sociální sítě. Jen tři uvedli, že jsou v pravidelném kontaktu i se známými a přáteli z východního Slovenska, přičemž nejvíce v kontaktu s přáteli jsou ti, kteří do Česka přišli v posledních pěti letech. Při otázce, jak vnímají fakt, že Slováci odchází do Česka, devět uvedlo, že to chápou, protože odchází za lepšími školami, vyšším standardem žití, nebo prací, stejně jako to udělali oni sami: „*Ono je to fakt aj problem na východe*

¹⁴⁹ Rozhovor s respondentem č. 1, Praha 28.11. 2021

¹⁵⁰ Rozhovor s respondentem č. 4, Praha, 14.12. 2021

¹⁵¹ Rozhovor s respondentem č. 3, online, 15.12. 2021

celkovo si najst' nejaké uplatnenie. Nehovorím že nemožné, samozrejme dá sa ale je to náročnejšie,"¹⁵² „No tak odchádzajú do Česka, lebo tu je lepšie, ako ja sa im nečudujem, však tiež som to spravil,"¹⁵³ Další zmínili, že to je smutné a mrzí je to, pretože to ukazuje špatnou situaci na východě. Respondent č. 13 uvedl: „Do Česka odchádzajú lebo to je najjednoduchšia cesta. Cesta von. Ským si najlepšie Slováci rozumejú jazykovo sú Česi a Poliaci. A v Poľsku to nieje žádná výhra. Takže odchádzajú do Česka, je to tu pre nich lepšie, čo sa týka života. Majú tu vyššie platy. A občas vyššiu životnú úroveň, viaceré možnosti a je to jednoduché, nemusíš sa učiť nový jazyk.“¹⁵⁴ Mezi příčiny migrace z východního Slovenska podle participantů patří především ekonomické důvody a vysoké školy v Česku, také ale jistá otevřenost novým idejím, nové možnosti, „větší svět“. Respondent č. 3 dokonce uvedl: „Som počula aj o prípadoch, kedy sa ľudia sťahovali do Prahy, že nie je tak homofóbne ako východ Slovenska.“¹⁵⁵

Poslední okruh otázek se zaměřoval na vnímání současné situace v České republice a na Slovensku a vzájemné vztahy obou států i národů. Při otázce, jak vnímají současnou situaci v České republice, největší část lidí uvedla špatnou covidovou situaci, kterou ale v porovnání se Slovenskem vnímali jako lepší: „Tak situáciu vnímam podobnú jak na Slovensku alebo okolitých štátoch Európy, nevidím radikálne veľké rozdiely. Aj keď ten covid, je to stále tu lepšie ako na Slovensku, tam všetko teraz zavreté je, tam ani nejde takto si ist' sadnúť.“¹⁵⁶ Koronavirová pandemie odpovědi v tomto okruhu otázek velmi ovlivnila. Někteří participantů zřejmě kvůli covidu nezmínili žádný jiný aspekt aktuální situace jak v Česku, tak na Slovensku a výzkum je v této oblasti tímto faktorem tedy silně ovlivněn. Dále byla zmíněna polarizovaná společnost a napětí mezi lidmi, například respondentem č. 5: „Tak ako najväčší problém je, že spoločnosť je strašne polarizovaná, buď je pravda na jednej strane alebo na druhej, nieje nič medzi. To proste nekonečné napätie. Takže tá situácia, ako nedá sa povedať, že by bola zlá, alebo dobrá.“¹⁵⁷ Přehled o politické situaci měla polovina participantů, tři přímo uvedli, že ji nesledují nebo je nezajímá. Zde se ale nabízí otázka, zda právě kvůli koronavirové pandemii někteří politiku nezmínili vůbec, ačkoliv o ní

¹⁵² Rozhovor s respondentem č. 6, Praha, 28.11. 2021

¹⁵³ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2021

¹⁵⁴ Rozhovor s respondentem č. 13, Praha, 8.12. 2021

¹⁵⁵ Rozhovor s respondentem č. 3, online, 15.12. 2021

¹⁵⁶ Rozhovor s respondentem č. 4, Praha, 14.12. 2021

¹⁵⁷ Rozhovor s respondentem č. 5, Praha, 16.12. 2021

přehled mít mohou. Pro dvanáct z patnácti participantů je situace v České republice důležitá, protože zde žijí a plánují tu zůstat i do budoucna. Jeden dokonce uvedl, že je pro něj důležitější, než situace na Slovensku a jeden respondent naopak, že pro něj situace v Česku důležitá není, protože je Slovák. Tři vyjádřili i pocit bezmoci, že vzhledem k tomu, že jsou slovenskými občany, nemohou v Česku volit, a tak situaci výrazně ovlivnit, například: „*Ano, lebo tu žijem a všetky tie zmeny ma nejako ovplyvňujú, tak je to pre mňa dôležité. Ale zároveň ešte nemám české občianstvo a nemôžem to nejako ovplyvniť, tak to je občas pocit bezmocnosti.*“¹⁵⁸ Většina participantů situaci sleduje do té míry, do jaké je přímo ovlivňuje, nebo se jich týká. Co se týče současné situace na Slovensku, osm respondentů ji vnímalo jako špatnou, ať už politicky nebo dle jejich slov „celkově“. Také zmiňovali rozdělenou společnost, napětí a covid: „*Neteší ma celkom dost' rast extrémizmu. Aj to, že vlastne celkovo sa spoločnosť polarizuje kvôli očkovaniu, že jednoducho majú asi ľudia pocit, že rozumejú epidemiológii a imunológii oveľa lepšie, lebo si prečítali dva články. To je také smutné, ale to je celkovo asi problém teraz v spoločnosti, akurát na tom Slovensku to vidno viac.*“¹⁵⁹ Nikdo z respondentů o aktuální situaci na Slovensku neřekl nic pozitivního. Tři participanti uvedli, že ji vůbec nesledují. Kromě jednoho ale všichni participanti uvedli, že je pro ně situace na Slovensku důležitá, nejčastější důvod byli jejich blízcí, kteří tam žijí, dalším, že mají stále pocit, že se jich to jako Slováků dotýká: „*Ako stále mám väčšinu kamarátov a rodinu na Slovensku, takže sa ma to tak viac týká.*“¹⁶⁰ Respondent č. 15 i vyjádřil přání, aby se situace na Slovensku zlepšila, ačkoliv již neplánuje se tam vrátet: „*Nemôžem povedať, že nieje dôležitá, lebo tam žijú moja rodina a stále mam slovenské občianstvo a je to krajina vedľa Česka, takže ma to môže ovplyvniť nejak. No a samozrejme ako chcem, aby sa tam veci zlepšili, keby to šlo. Určite ma mrzí, keď sa tam veci zhoršujú, takže vnímam to a prežívam to.*“¹⁶¹ Je zde vidět určitá soudržnost a vztah ke Slovensku a že se respondenti od svých původních komunit zcela neodtrhli.

Poslední otázky se věnovaly vztahu mezi Českem a Slovenskem a oběma národy. Na mezinárodní úrovni považuje vztah mezi oběma státy šest participantů za nadstandardní a třináct z celkových patnácti za dobrý až velmi dobrý. Jeden respondent

¹⁵⁸ Rozhovor s respondentem č. 7, online, 16. 12. 2021

¹⁵⁹ Rozhovor s respondentem č. 14, Praha, 3.12. 2021

¹⁶⁰ Rozhovor s respondentem č. 2, online, 2.12. 2021

¹⁶¹ Rozhovor s respondentem č. 15, Praha, 7.11. 2021

uvádí jako důkaz dobrých vztahů možnost slovenských studentů psát bakalářské a diplomové práce na českých školách ve slovenském jazyce. Jazyk hraje důležitou roli i v odpovědích na otázku o vztazích mezi Čechy a Slováky. Ten nijak nevnímají dle svých slov jen dva respondenti, ostatní je považují za dobré až velmi dobré. Respondent č. 7 uvádí: „*Mladšia generácia nerozumí tolko slovenčine, čo tie vzťahy trochu zhoršuje, aj tým že už nieje ta spoločná minulosť. Ti, čo zažili nějakou spoločnou republiku, tak majú bezprostrednejší alebo srdečnejší vzťah.*“¹⁶² a respondent č. 9: „*Ja si myslím že je to aj tým že si rozumieme, máme podobnú reč. Podľa mňa toto veľmi prispieva k tomu, aby som si porozumeli a je to podľa mňa to najdôležitejšie čo sa týka tých vzťahov.*“¹⁶³ Co se týče vztahů v okolí respondentů, mezi známými a přáteli, uvedlo osm participantů, že národnost již není tak důležitá a v podstatě už nemá vliv, jestli jsou lidé Češi nebo Slováci.

2.8.2. Slováci na východním Slovensku

Skupina Slováků, kteří žijí na východním Slovensku, byla menší, a stejně tak okruh otázek, který jim byl pokládán. Hlavním důvodem pro dotazování této skupiny bylo zjistit, zda a do jaké míry jsou ovlivňováni migranty, kteří z oblasti odešli do Prahy. Z těchto dvanácti respondentů je osm stále studujících a čtyři pracují, šest pochází z menšího města, Sniny nebo Humenného a šest z většího, tedy Prešova nebo Košic.

Z dvanácti participantů Česko nikdy nenavštívili tři, šest uvedlo, že ho navštěvují pravidelně, zhruba jednou až dvakrát za rok.¹⁶⁴ V Česku si dle svých slov všichni připadají dobře a příjemně. Respondent č. 30 např. uvedl: „*Česi sú pre mňa podobní jako Slováci, z cudzích krajín je mi to najbližšie.*“¹⁶⁵ Někteří jezdí do Prahy za svými známými, kteří se tam přestěhovali, jako to uvedl i respondent č. 28 při otázce, jak často Česko navštěvuje: „*Tak ja veľmi rád chodím hlavne do Prahy, lebo mám tam veľa kamarátov, ktorí v podstate pochádzajú od nás, od Humenného a už tam niekoľko rokov žijú, pracujú, takže minimálne raz a niekedy aj dvakrát do roka.*“¹⁶⁶ Na otázku, proč podle nich Slováci odchází do Česka, všichni kromě jednoho uvedli buď práci nebo vysokou školu, ale také více kulturních možností. I zde se hned několikrát objevilo

¹⁶² Rozhovor s respondentem č. 7, online, 16.12. 2021

¹⁶³ Rozhovor s respondentem č. 9, Praha, 7.12. 2021

¹⁶⁴ za normální situace mimo covidovou pandemii a opatření

¹⁶⁵ Rozhovor s respondentem č. 31, online, 26.4. 2022

¹⁶⁶ Rozhovor s respondentem č. 28, online, 14.1. 2022

spojení s někým, kdo migroval a koho osobně znají: „*Tak, čo poznám ľudí, tak išli hlavne za školou, že buď akože boli tam nejaké lepšie možnosti alebo škola, ktorá nebola tu, takže asi kvôli tomu,*“¹⁶⁷ nebo „*Tým, čím viac na východ, tým menej príležitostí, takže jednoznačne tie pracovné príležitosti, ale tak určite aj s tým spojené viacero tých kultúrnych možností, u tých kámošov, čo mám v Prahe nie je šanca sa nudit.*“¹⁶⁸ Respondent č. 21 na tuto otázku odpověděl: „*Zrejme kvôli jazyku, nenáročnosť jazyka. Je to lepšie pracovne sa uplatniť ako niekde v zahraničí, kde potrebuješ náročnejší jazyk, ktorý sa neučíš napríklad.*“¹⁶⁹ Při podotázce, proč si migranti jako destinaci migrace vybírají zrovna Česko, zmínili kulturní a jazykovou blízkost i další respondenti, např.: „*Sme také spriaznené krajiny, že predsa len aj rečovo, kultúrne sme si blízki, že v podstate sú sice preč, ale sú v krajine, kde nie sú až takými cudzincami.*“¹⁷⁰ nebo „*Je to také blízke, je to také, že sme v podstate rovnaký. V reči tam nie je nejaký problém, žiadna bariera a ešte to berieme ako také, že sme takí súrodenci. Pre niekoho, kto nevie jazyk, tak je Česko určite najlepšia voľba*“.¹⁷¹ Respondent č. 29 uvedl: „*Tak v podstate jednak jazyk, keď nie každý ovláda angličtinu alebo takto, že im to bližšie plus zároveň je to aj blízko na Slovensko, keď tu majú priateľov a rodinu. A je to v podstate to je to, že je to miesto, ktoré má veľa možností. A vlastne hneď tu pod nosom. A tiež sa podľa mňa určite aj nieže motivujú, ale tak už keď vedeli, že veľa ľudí išlo do Česka a si to pochvaľujú, tak práve to je jeden z dôvodov, prečo to potom majú dôvod zvažovať. A veľa ľudí v Česku má akože priateľov a niektorí k tomu už aj rodinu, takže tiež.*“¹⁷² I v této skupině participantů se tedy vícero otázkami prolíná téma kulturní blízkosti a jazyka, jako to bylo ve skupině první. Také z odpovědí vyplývá, že názory, které o životě v České republice a důvodech migrace do Česka mají, často vychází z toho, co je jim předáváno od jejich známých, kteří do Prahy odešli.

Na samotné migranty se zaměřovaly další otázky. Respondenti velkou míru migrace vnímají většinou smíšeně. Mrzí je, že tolik lidí odchází, ale jejich důvody chápou. Někteří zmiňují i otázku odchodu blízkých přátel: „*V podstate samozrejme, že to zamrzí, keď je to nejaký bližší priateľ, s ktorým som sa roky stretával na nejakej*

¹⁶⁷ Rozhovor s respondentem č. 32, online, 1.4. 2022

¹⁶⁸ Rozhovor s respondentem č. 28, online, 14.1. 2022

¹⁶⁹ Rozhovor s respondentem č. 21, online, 5.4. 2022

¹⁷⁰ Rozhovor s respondentem č. 23, online, 27.1. 2022

¹⁷¹ Rozhovor s respondentem č. 27, online, 22.3. 2022

¹⁷² Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

častejšej báze, ale viem to pochopiť, že každý od života čaká maximum a len to najlepšie. V podstate tam tá jazyková bariéra nie je, takže veľmi sa im nečudujem. V podstate beriem to rovnako ako keď idú do Čiech alebo idú do Bratislavy trebárs, takže určite nedá sa povedať, že by som za nimi vyplakával alebo takto, ale viem to pochopiť.”¹⁷³ Otázka toho, že vlastne nezáleží na tom, jestli lidé z východu odchází do Prahy nebo do Bratislavy, se objevila ve výzkumu na více místech. I to může poukazovat na kulturní blízkost, kterou Slováci vnímají. Dva uvedli, že rozhodnutí migrovat obdivují, respondent č. 32 uvedl: „*Tak ako mne sa to páči, keď vlastne tak mladí ľudia chcú niečo iné skúsiť, osamostatniť sa, ísť ďalej od domu.*“ Tři vyjádřili zklamání a názor, že by bylo lepší, kdyby více lidí zůstávalo, respondent č. 28 uvedl: „*Je to také smutné, lebo niekedy aj to prinútilo človeka sa zamýšľať, že nemal som aj ja skúsiť šťastie niekde trochu viac na západ?*”¹⁷⁴ To, že vidí úspěchy svých známých, kteří odešli do Česka, zřejmě silně ovlivňuje i vnímání jeho života na východě a jeho rozhodnutí zůstat. Další otázka se zaměřila na to, jak Slováci, kteří odešli do Čech, vnímají. Polovina respondentů uvedla, že „normálně“, nijak speciálně a druhá polovina, že jsou tam zřejmě spokojeni. Při přímé otázce na to, zda se od své migrace nějak změnili, většina uvedla, že se migrantům určitým způsobem rozšířil obzor: „*No, tak myslím si, že sa na veľa vecí pozerajú nejakým rozumnejším pohľadom a v podstate už tí, čo bývajú v Prahe, bývajú v modernejšom meste, než je Humenné, hovorím tých príležitostí, je tam viacej. Je tam viacej mladých ľudí, je tam viacej vzdelaných ľudí, takže určite aj oni sú na tej úrovni a tu je to v podstate v tom meste, kde bývam ja, tak tých vzdelaných a inteligentnejších ľudí je, čo sa týka pomeru, je menej. Je to smutné, je to tak no.*”¹⁷⁵ nebo také: „*Určite v niečom áno, lebo v každej krajine je to mentálne nastavenie trochu iné, aj keď my si myslím, že sme trochu podobní, ale aj tak je tam to myslenie trochu otvorenejšie si myslím.*”¹⁷⁶ Tři participanti měli pocit, že se migranti příliš nezměnili. Respondent č. 31 uvedl: „*Nemám pocit, že by sa zmenili. Aspoň, čo ja poznám ľudí vo svojom okolí, asi možno chytajú nejaké české slovička, ale ako tak ľudsky sa nezmenili. Aspoň nie ľudia v mojom okolí.*”¹⁷⁷ a respondent č. 29 dokonce uvedl, že se jim po migraci do Česka vytvořil negativní postoj ke Slovensku: „*Myslím, že ani nie, ale skôr sa tam vytvoril taký negatívny postoj k Slovensku. Ani nie tak ako ku*

¹⁷³ Rozhovor s respondentem č. 26, online, 6. 2. 2022

¹⁷⁴ Rozhovor s respondentem č. 28, online, 14.1. 2022

¹⁷⁵ Rozhovor s respondentem č. 26, online, 6.2. 2022

¹⁷⁶ Rozhovor s respondentem č. 27, online, 22.3. 2022

¹⁷⁷ Rozhovor s respondentem č. 31, online, 26.4. 2022

*krajine, ale celkovo proste k tomu systému.*¹⁷⁸ To koreluje s výsledky výzkumu první skupiny, ve které migranti neuvedli ani jedno pozitivum při popisování situace na Slovensku. I v tomto okruhu otázek se objevuje téma jazyka. Někteří Slováci si u svých známých žijících v Česku všimají „chytání“ českých slovíček: *„My sa smežeme možno tak, že keď Slováč prekróči hranici, tak už říká, už je Čech. Ale keď Čech príde sem tak stále bude rozprávať česky.*¹⁷⁹

Další okruh se již zaměřil na rozdíly mezi Českem a Slovenskem a oběma národy. Při otázce na odlišnosti více než polovina respondentů zmínila, že je Česko v něčem „lepší“. Znovu zmiňují větší pracovní možnosti a školství. I zde se někteří odvolávali na své známé žijící v Praze: *„Keďže som v Čechách nebola a neviem, aký je život v Čechách, viem to iba čisto z informácií, ktoré sú mi poskytnuté možno internetom a tak ďalej alebo z počutia, mám kamarátky študujúce v Prahe, tak myslím si, že v Prahe sa žije možno aj preto lepšie, pretože Praha je tak viac aj priemyslné rozvinutejšia, je tam oveľa viac možnosti si zarobiť. Čechy sú na veľmi vysokej úrovni úrovni, čo sa týka aj školstva alebo teda aj toho priemyslu, taktiež ekonomika je celkom fajn, takže ja si myslím, že Čechy sú tak viacej posunutejšie tak dopredu ako Slovensko.*¹⁸⁰ Respondent č. 32 uvedl: *„Čo sa týka platov, tak v niektorých veciach som počula, že je to lepšie, tak v tomto alebo potom možno sú v niektorých veciach tam ľudia hlavne v tej Prahe a v takých väčších mestách viac otvorení.*¹⁸¹ Tento participant nenavštevuje Česko pravidelně, ani není v kontaktu s žádným Čechem, tuto informaci má tedy zřejmě z internetu nebo od svých známých v Česku žijících. Dalším rozdílem pak byla taky již zmíněná „větší otevřenost“, respondent č. 27 to vidí v přijímání cizinců: *„No určite napríklad v tej mentalite vnímania napr. aj cudzincov, ktorí k vám prídu, lebo viem, ako vnímajú to tu naši, že u nás napríklad na univerzite študujú aj Ukrajinci, ale napríklad aj Indovia, že chodia ku nám dosť Indov študovať a furt sa na ne tak človek čudne pozerá, aj tu vidím na ulici take tie pohľady a v Čechách neviem, ako to je v tých menších mestách, ale viem, čo som bola, že v Prahe, že to je úplne normálne, ani toto tam nikoho nezaujíma, že kto je aký a toto sa mi páči.*¹⁸² Čtyři respondenti uvedli, že žádné rozdíly nevidí nebo je nic nenapadá. Co se týče rozdílů přímo mezi Čechy a Slováky, šest lidí řeklo že neví nebo že žádný rozdíl není,

¹⁷⁸ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

¹⁷⁹ Rozhovor s respondentem č. 25, online, 7.2. 2022

¹⁸⁰ Rozhovor s respondentem č. 22, online, 21.4. 2022

¹⁸¹ Rozhovor s respondentem č. 32, online, 1.4. 2022

¹⁸² Rozhovor s respondentem č. 27, online, 22. 3. 2022

například: „Neviem. Neviem to tak popísať priamo nejako, pretože Čecha nepoznám, nepoznám sa asi so žiadnym tak originál Čechom, takže toto neviem ani posúdiť, že aké sú rozdiely.“¹⁸³ alebo „Ľudsky neviem. Veľmi ťažká otázka. Ani neviem, či pociťujem nejaký taký rozdiel.“¹⁸⁴ Ti, čo nějaký rozdiel uvedli, často uváděli jistou „otevřenost“ Čechů, většinou novým kulturám, inovacím, obecně větší blízkost „západu“, kterou například uvádí respondent č. 26: „Si myslím, že tie rozdiely tam sú. Okej, história nás spája od prvej Československej republiky. V podstate máme nejaké dejiny spoločné, ale ja si vždy myslím, že vy ste mentalitou bližšie na západ k Nemcom trebárs, no a my máme zase bližšie k Polsku, k Maďarsku. Hej, takže myslím si, že sú tam rozdiely dosť veľké.“ Někteří zmiňují také větší přátelskost, jako respondent č. 29: „Česi sa mi zdajú skôr takí priateľskejší, takí otvorenejší, komunikatívnejší. Slováci zase nie sú takí, oni sa zase len tak s hocikým nebudú baviť a sú takí chladnejší. A určite aj rozdiel je ten, že veľa Čechov nerozumie Slovákom. To sa mi stáva.“¹⁸⁵ I Slováci žijící na Slovensku se tedy s problémem nerozumění ze strany Čechů setkávají. Vícekrát se v této skupině také objevil názor, že Češi jsou na svůj národ hrdější: „Česi mi prídu trochu možno ako keby sebavedomejší, hej, že možno práve to, ako keby hrdosť“¹⁸⁶ nebo také „Češi sú takí viacej hrdí za Česko, hej a my Slováci ako by sme sa hanbili že sme zo Slovenska, tak sa vieme adaptovať tak prispôsobujeme. Češi sú takí národovci.“¹⁸⁷ I v této skupině se objevila otázka míry věřících, kterou respondent č. 31 vidí stejně jako někteří participanti žijící v Praze: „Mám jeden rozdiel medzi Čechmi a Slovákmí, alebo alespoň určite medzi východným slovenskom. Teraz ma napadlo vierovyznanie, tu sú strašne ľudia katolícky, proste založení aj proste strašne sú takí, že chodia do kostola, dodržiavajú tieto sviatosti. A viem, že Češi sú skôr, tak aspoň, čo ja poznám, že to tak neriešia, nechodia do kostola a tak ďalej, čiže asi tu ten rozdiel ma napadol.“¹⁸⁸ Při otázce na podobnosti se v odpovědích objevila společná nespokojenost s politikou: „Všetci nadávajú na vládu, to máme spoločné, kritizovať a možno nič pre to neurobiť“¹⁸⁹ Tu zmiňuje společně s dalším také respondent č. 22: „Pivo mi tu tak inklinuje, alkohol. Ale neviem teda, možnože nie sme asi veľmi spokojný s naším politickým vedením, možno ani Češi, ani Slováci. Možno z histórie máme celkom veľa

¹⁸³ Rozhovor s respondentem č. 22, online, 21.4. 2022

¹⁸⁴ Rozhovor s respondentem č. 31, online, 26.4. 2022

¹⁸⁵ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

¹⁸⁶ Rozhovor s respondentem č. 24, online, 9.3. 2022

¹⁸⁷ Rozhovor s respondentem č. 25, online, 7.2. 2022

¹⁸⁸ Rozhovor s respondentem č. 31, online, 26.4. 2022

¹⁸⁹ Rozhovor s respondentem č. 25, online, 7.2. 2022

podobnosti, keďže sme žili vlastne ako časť, ako aj istú časť ako jeden štát.“ Společná historie je prvek, který u podobností uvedlo více participantů z této skupiny. Nejčastěji jsou zmiňovány společné pozitivní vlastnosti a nějaké kulturní rysy, jako je dobrosrdečnost, pracovitost a vícekrát se objevuje vyšší míra zkonsumovaného alkoholu. Respondent č. 26 však kromě nich uvádí i negativní společné rysy: „*Tak určite na prvom mieste je ten jazyk, na druhom mieste je tá spoločná história aj tá dobrá a aj tá smutná. Si myslím, že toto nás najviac spája. A potom aj nejaký ten životný štýl. Myslí si, že je strašná škoda, že dosť vysoko je v rebríčku hodnôt aj konzumácia alkoholu aj u jedných aj u druhých, hej. Myslí si, že hlavne tie také kultúrne veci, dosť nás formovala tá spoločná história, takže máme veľa zrejme spoločenských otázok, ako máme dosť podobné názory. Asi bude tam podobnosť aj čo sa týka vnímania. Teraz budem to brať, tak mimo Prahy, že ešte na tých cudzincov sa pozerá nejak dosť krivo aj na tých, čo pracujú, aj na tých, čo sú tu na vylete. Ako Praha, Bratislava, oni sú troška vyňaté z tej reality českoslovenkej si myslím, hej, čiže napr. tieto otázky. Potom pohľad na LGBT ľudí je dosť podobný, hlavne tu na východe a zrejme je to aj určite vo východných Čechách alebo južných, že ešte to také zaostalejšie, veď v podstate ani tie homosexuálne manželstvá u vás zrejme nie sú dovolené ani zväzky ani nič, hej, takže myslím si, že toto.*“¹⁹⁰ Odpověď tohoto respondenta tedy jde proti odpovědím většiny, kteří uvádí u Čechů větší otevřenost.

Následující část rozhovoru se zaměřila na vzájemné vztahy. Všichni respondenti je jak na mezinárodní, tak mezilidské rovině vnímají pozitivně. Tři participantů jako důležitý aspekt uvádějí jazyk, například: „*Vztahy máme, myslím si, dobré. Keď tam slovensky niečo poviem, tak rozumejú. A nepovie dajak, že sa im to nepáči. Také prirodzené mi to príde tie vztahy.*“¹⁹¹ nebo „*Myslím si, že pozitívne veľmi, ako vieme sa aj medzi sebou takto dohovoriť, takže nieje to žiadna taká nejaká bariéra. Rozumieme si v pohode, takže v pohode, pozitívne.*“¹⁹² Někteří však zmínili i občasnou rivalitu, která se týká hokeje: „*Myslím si, že už keď je človek dospelý, už sa by sa mal preniesť cez také nejaké veci a mal by si uvedomiť, že fakt sme ako bratia no, čiže v tomto sa mi to trošku nepáči, že niektorí ľudia cez ten šport ako keby vnímali negatívne niektorých ľudí,*

¹⁹⁰ Rozhovor s respondentem č. 26, online, 6.2. 2022

¹⁹¹ Rozhovor s respondentem č. 25, online, 7.2. 2022

¹⁹² Rozhovor s respondentem č. 21, online, 5.4. 2022

čo je trošku smiešne, si myslím. Ale pokiaľ je to fakt iba taká zdravá rivalita, tak si myslím, že na tom nie je nič také hrozné, ale pokiaľ takí ľudia, čo už to fakt prehánajú a urážajú druhých, to už je to je trošku choré. Myslím, že vo všeobecnosti to fakt vnímam ako veľmi priateľské vzťahy.¹⁹³ Sami respondenti Čechy vnímajú pozitívne až veľmi pozitívne a slovo „bratia“, ktoré se k popisu vzájemných vzťahů mezi Čechy a Slováků často používá, vyřklo hned několik z nich, kromě výše citované odpovědi také například respondent č. 23: „Si myslím, že je to okej, ako také, že proste vždycky sa vnímame, ako to vždycky každý hovorí, že bratia.“¹⁹⁴ Někteří dokonce přímo vyjádřili, že mají Čechy rádi: „No pozitívne, ja mám rád Čechov a tým pádom, že som aj hudobník, muzikant, no tak dá sa povedať, že ja viacej poznám českých pesničiek ako všetci vlastne, takže, tak. Ja Čechov veľmi mám rád.“ Respondent č. 30 uvedl: „Podľa mňa je to veľmi vyspelý národ, veľmi pekná krajina aspoň, čo som počul, čo som videl. Ja si myslím, že je to dobrá krajina. Česi su podľa mňa veľmi aj dobrí ľudia. Takže ja ich vnímam veľmi pozitívne, aj krajinu celkovo.“¹⁹⁵

Poslední otázky se zaměřily na momentální situaci v České republice i na Slovensku. Devět z dvanácti participantů situaci v Česku příliš nesleduje, nebo jen velmi minimálně. Zároveň ale kromě jednoho participanta všichni uvedli, že situace v Česku je pro ně určitým způsobem důležitá. Na první otázku odpověděli například takto: respondent číslo 22: „Momentálnej situácii nejak v Českej republike sa nevenujem. Ja niesom s ňou nejak ani oboznámená, pretože mám teraz veľmi veľa školy, takže to neviem teraz vôbec,“¹⁹⁶ respondent číslo 29: „Tak veľmi sa o to nezajímam popravde, takže to asi neviem odpovedať.“¹⁹⁷ respondent č. 30: „Tak na toto veľmi odpovedať neviem keďže v Česku nežijem, ale neviem, ako to tam teraz prebieha vôbec. Vôbec fakt neviem na toto odpovedať.“¹⁹⁸ Na druhou otázku tito samí participanti přitom odpověděli takto: „Určite, ja tým, že študujem aj históriu, tak ja si myslím, že sme veľmi úzko spätí s tými Čechmi, s Českou republikou. Predsa len tvorili sme

¹⁹³ Rozhovor s respondentem č. 28, online, 14.1. 2022

¹⁹⁴ Rozhovor s respondentem č. 23, online, 27.1. 2022

¹⁹⁵ Rozhovor s respondentem č. 30, online, 17.2. 2022

¹⁹⁶ Rozhovor s respondentem č. 22, online, 21. 4. 2022

¹⁹⁷ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22. 3. 2022

¹⁹⁸ Rozhovor s respondentem č. 30, online, 17. 2. 2022

*spoločné dejiny, teda zdieľali sme spoločné dejiny, spoločný štát. Ja si myslím, že situácie a akože celkovo Čechy sú veľmi dôležité, aj, čo sa týka v rámci Európskej únie, čo sa týka už ekonomiky, tak určite,*¹⁹⁹ *dále „Určite áno, aj z hľadiska toho, že mám tam veľa známych, rodinu, aj krajina sa mi páči. Poviem, že do Prahy by som určite chcela ísť na nejaký výlet, takže už to beriem ako takú proste neodmysliteľnú súčasť. Nie je to síce Slovensko, ale je to už také tiež kvázi naše*²⁰⁰ *a „Tak dôležité to je aj pre nás. Pretože z Česka veľa ľudí, takto, že naša vláda je, zasa vrátim k tej vláde, ale naša vláda je taká, že veľmi často opakuje niečo po cudzích krajinách a domnievam sa, že je to práve Česko, po kom opakujeme tie veci. Takže Česko proste, keď aj teraz v čase koronavírusu, keď zaviedol nejaké opatrenia, tak sme boli hneď prvá krajina, ktorá to napodobnila tie opatrenia.*²⁰¹ *Objevuje se zde tedy i aspekt jakéhosi společenského a politického vlivu na slovenskou politiku, který však není úplně popsán, ale určitým způsobem vnímán je. Také znovu narážime na otázku kulturní blízkosti a speciálního vztahu mezi oběma státy jako například u respondenta číslo 29 a jeho dodatku „je to kvázi naše*²⁰² *nebo také respondenta č. 31: „Je pre mňa dôležité. Ja by som to tak prirovnala, že Slovensko je moja matka, keď to tak zoberieš do vzťahov a Česko je taká babka, ku ktorej ráda chodíš na prázdniny, cítiš sa tam ako doma, čiže tak nejak by som to porovnala,*²⁰³ *což je tedy nejen velmi hezké přirovnání, ale také přímé vyjádření toho, jak někteří Slováci Čechy a svůj vztah k nim vnímají. Též se zde opakuje otázka společné historie, která je zřejmě pro Slováky jedním z důvodů pocitu velké kulturní blízkosti.*

Momentální slovenskou situaci tato skupina participantů sleduje více než tu českou. Osm vyjádřilo nespokojenost s politikou a současnou vládou, ačkoliv velká část z nich neřekla, co konkrétně jí vadí: *„Je to také, neviem. Každý hovorí, že volíme to menšie zlo. Čo sa deje v zdravotníctve, to je úplne katastrofálne. Východné Slovensko a, čo sa týka služieb, je to je úplne, tak je to dosť také, by som povedal, tak ľahko pod*

¹⁹⁹ Rozhovor s respondentem č. 22, online, 21. 4. 2022

²⁰⁰ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

²⁰¹ Rozhovor s respondentem č. 30, online, 17. 2. 2022

²⁰² Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

²⁰³ Rozhovor s respondentem č. 31, online, 26.4. 2022

*priemerom, je to horšie, no mohlo by to byť aj lepšie. Ľudia nevedia vôbec, komu veriť ani politikom a zla vláda a také to dosť zle.*²⁰⁴ Šestkrát se v odpovědích objevila i špatná situace v oblasti mezilidských vztahů a rozdělenost společnosti a covid. Vzhledem k období, kdy byly rozhovory nahrávány, se koronavirová pandemie zde zmiňuje již spíše v kontextu toho, jaké zřejmě bude mít následky, nejen ekonomické, ale také sociální: *„Tak, čo sa týka Slovenska, no najviac ma to trápi asi momentálne naša vláda, ale inak ako ľudia áno. Aj potom covide sa niektorí celkom zmenili, buď sú úplne nejak akože prehávajú to, lebo si chcú užívať teraz, čo najviac alebo naopak sú úplne uzavretí, že sa nevedia opäť tak nejak prispôbiť.*²⁰⁵ Také se zde objevilo téma války na Ukrajině, protože rozhovory s touto skupinou participantů byly vykonávány v průběhu prvních čtyřech měsíců v roce 2022. Ačkoliv východní Slovensko s Ukrajinou přímo sousedí a sedm z dvanácti rozhovorů bylo vykonáno po začátku války, tedy po 24. únoru, zmiňují ji v rozhovoru jen dva respondenti: *„Tak na Slovensku to je v podstate stále taká napätá situácia, čo možno bude aj v Česku. A tak medzi ľuďmi, či už, čo je ten vojnový konflikt alebo korona, proste stále niečo si nájdu. Takí sú tí ľudia napätý, podráždení. Čiže tak vyhrotené to je, mám pocit, za posledný čas,*²⁰⁶ a *„Teraz súčasná súčasná, tak je vojna na tej Ukrajine, to je veľmi nebezpečné, nepríjemné, že je taká neistá.*²⁰⁷ Při poslední otázce, jak o Slovensku participantů uvažují a zda je pro ně situace na Slovensku důležitá, všichni odpověděli, že ji vnímají jako velmi důležitou, protože na Slovensku žijí. Někteří také zmínili, že by pro ně ale byla důležitá i pokud by se odstěhovali: *„A tak aj keby som žil nekde mimo, tak stále by mi to nebolo jedno, je to moja rodná krajina. Žije tu moja rodina a tak ďalej. Či už by som tu žil ja alebo nie, stále by mi záležalo na tom, že čo sa deje a jako sa situácia vyvíja tu.*²⁰⁸ Možnost odchodu nebo přímo jeho plánování vyjádřili čtyři participantů, například: *„Tým, že tu žijem, tak je pre mňa dôležitá, ale nie je to tak, že by Slovensko bola nejaká moja srdcovka alebo čo. Viem si predstaviť, že kebyže sa odsťahujem a*

²⁰⁴ Rozhovor s respondentem č. 25, online, 7.2. 2022

²⁰⁵ Rozhovor s respondentem č. 32, online, 1.4. 2022

²⁰⁶ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

²⁰⁷ Rozhovor s respondentem č. 24, online, 9.3. 2022

²⁰⁸ Rozhovor s respondentem č. 28, online, 14.1. 2022

vybudujem si život niekde inde, tak asi by mi nechýbalo,“²⁰⁹ „Keď som bol menší, tak určite pre mňa to bola dobrá krajina, lenže teraz už ako nabieram tie vedomosti, postupne aj ta vysoká škola a vidím ako to je, tak aj sám si vravím, že čo na tom Slovensku ešte robím. Takže neviem, ale zatiaľ ja to vnímam tak, že chcem doštudovať a potom sa rozhodnem, ale ak mám povedať, nechcel by som už na Slovensku.“²¹⁰ Tento participant při otázce, kam by se chtěl přestěhovat, uvedl, že jeho první volbou by zřejmě bylo Česko: „No ja som práveže rozmýšľal nad tými Čechami. Určite, asi to by bola prvá voľba, kde by som to zkusil. Ale to je ešte otázka budúcnosti.“²¹¹

2.8.3. Porovnání obou skupin, sociální remittance

Nejčastěji opakujícím se prvkem v obou skupinách byla nízká sociokulturní distance mezi Českem a Slovenskem a oběma národy a jazyk, který je zřejmě hlavním důvodem právě pocitu kulturní blízkosti. Je pro ně důležité, že mohou v komunikaci s Čechy používat svůj mateřský jazyk a nemají problém rozumět češtině. Podobnost jazyků se projevuje také jednoduchým „odchytáváním“ slovíček z toho jazyka druhého, u Slováků se často objevují české výrazy, jako například slovo „jo“, některé výrazy si osvojili dle svých slov trochu z nutnosti, protože jim Češi nerozuměli. Otázka neporozumění Čechů slovenštině se v česko-slovenských vztazích objevuje nově, problém s tím mají mladí lidé, kteří v Československu žili jen v dětství nebo vůbec. Největší vliv na vznik tohoto jednostranného komunikačního problému má uvádění českých programů na slovenských televizních stanicích, zatímco mladí Češi se se slovenštinou v Česku v takové míře neseťkávají. Respondenti z obou skupin také zmiňují jako důležitou společnou historii, která je zřejmě dalším důvodem pro pocit kulturní blízkosti. Společnou historii téměř všichni respondenti vnímají jako něco pozitivního, což je zřejmě způsobeno tím, že napětí mezi národy, které bylo před a po rozpadu Československa, vnímali velmi okrajově v nízkém věku, nebo ho vůbec nezažili.

Pocit nízké sociokulturní distance se projevuje také v názoru, že nezáleží na tom, zda Slováci z východu odchází do Bratislavy nebo do Prahy. Migranti nevnímají to, že Praha je v Česku, jako důležité hledisko, více vnímají vzdálenost v kilometrech.

²⁰⁹ Rozhovor s respondentem č. 29, online, 22.3. 2022

²¹⁰ Rozhovor s respondentem č. 30, online, 17. 2. 2022

²¹¹ Rozhovor s respondentem č. 30, online, 17. 2. 2022

Odhod do Prahy zřejmě nevidí jako odchod do komunity Slováků, tedy v rámci sítí, ale spíše jako migraci do konkrétní lokality. Nemigrují za někým, koho znají. To, jestli v Česku budou mezi dalšími Slováky při samotném odchodu roli nehraje, i to je možné vnímat jako důsledek pocitu kulturní blízkosti. Zároveň se ale ukazuje, že to, jak vnímají právě Prahu a Čechy, je ovlivněno tím, jaké informace se jim dostávají od migrantů, kteří již v Praze a Čechách žijí.

Migranti svým známým a blízkým na Slovensku předávají informace o svém životě v Čechách, jsou s nimi v pravidelném kontaktu. Nepředávají je však úplně s cílem svou původní komunitu změnit. Na oblasti, odkud přichází, téměř všem z nich stále silně záleží, protože zde žijí blízcí, ale je obtížné říct, zda sehrávají aktivní roli v procesu změny. Respondenti žijící na východním Slovensku své známé, kteří se odstěhovali, a to, že určité informace mají od nich, přímo zmiňují. Také je jejich pohled na českou společnost ve srovnání s názory na Čechy těch, kteří v Česku žijí, pozitivnější a dalo by se říci, že do jisté míry až idealizující. Respondenti žijící na Slovensku častěji zmiňují, že vnímají Čechy jako hrdější na svůj národ, častěji také používají výraz „*bratia*“. Slováci na Slovensku navíc několikrát uvedli, že mají Čechy přímo rádi, takový výraz se u respondentů v Česku ani jednou neobjevil. Čechy nevnímají negativně, ale spíše neutrálně. Samotné migranty pak participanti žijící na východě ve většině případů vnímají dle jejich slov jako „vyspělejší, otevřenější, vzdělanější“. To pohled původních komunit na Česko taky zřejmě silně ovlivňuje. Sociální remittance zde tedy hrají roli v tom, že si Slováci na Česko a Čechy utváří pozitivní názor, někteří respondenti v rámci rozhovoru několikrát zdůraznili, jak je Česko „lepší“, „na vyšší úrovni“ a tak podobně. Silným vyjádřením pocitu blízkosti k Česku bylo přirovnání k „*babke*“, které uvedl respondent č. 31. Migranti nepřímo ovlivňují to, jak členové jejich původních komunit uvažují o Česku. To může mít silný vliv na případné pozdější rozhodnutí do Česka migrovat také. Možnost odchodu právě do České republiky někteří participanti přímo sami zmínili. Sociální remittance je tedy u těchto skupin možné pozorovat v předávání názoru nebo pohledu na Čechy a Česko. Migranti tím, že dávají svým blízkým a známým najevo, že jsou spokojeni, cítí se přijatí a zdůrazňují rozdíly mezi Prahou a východním Slovenskem, vytváří zřejmě mezi svými blízkými a známými názor, že Česko je vyspělejší a otevřenější země. Tato remittance je předávána částečně přímo – Slováci žijící v Praze mluví o tom, že se jim ve své destinaci žije dobře, mají lepší pracovní příležitosti a práci, na kterou by na východě nenarazili, a částečně

nepřímo – k názoru původních komunit kromě samotného vyjádření spokojenosti přispívá pravděpodobně také to, že migranti ve své destinaci jednoduše chtějí zůstat. Druhou předávanou sociální remitancí je poté názor na Čechy jako příslušníky národa. Ta probíhá nepřímo, ale vychází zřejmě z podobných informací. Migranti tím, že jsou spokojeni, svůj život popisují v pozitivním světle a stejně tak jejich soužití s Čechy, vytváří u jejich původní komunity dojem, že Češi jsou dobří lidé. Tento názor je tedy předáván nepřímo.

Je důležité uvést, že výrazným aspektem celého výzkumu je, že téměř všichni respondenti, kteří migrovali, žijí momentálně v Praze. Praha je v rámci Česka specifickou destinací se specifickými možnostmi, pracovními i studijními příležitostmi a obyvatelstvo Prahy se výrazně liší od obyvatelstva zbytku České republiky. Většina respondentů si tento fakt uvědomuje a sama ho zmínila. Někteří však ne, je tedy otázkou, do jaké míry jsou někteří Slováci žijící na východním Slovensku, již jsou v kontaktu hlavně s migranty žijícími v Praze, ovlivnění právě situací v Praze v jejich názoru na Česko a Čechy jako celek.

Závěr

V teoretické části byla uvedena historie migrace Slováků žijících na území dnešní České republiky. Dále byla uvedena aktuální situace, jak je popisována v odborné literatuře. Nutno dodat, že v posledních letech jí nevyhází mnoho z důvodu nízkého vědeckého zájmu o problematiku. Ten pravděpodobně můžeme vysvětlit kulturní blízkostí, která zřejmě způsobuje to, že mezi skupinami zdánlivě neexistuje konflikt, jenž by podněcoval ke zkoumání tohoto vztahu. Dále tato část zahrnovala popis aktuální, především ekonomické, situace na východním Slovensku jako oblasti, odkud pochází participantů výzkumu a ze které polovina z nich migrovala. Region je podle statistických dat ekonomicky nejméně vyspělý a rozvinutý, což spouští spirálu migrace, s největším počtem migrantů z Prešovského kraje. V neposlední řadě je zde popsána teorie sociálních remitancí, s níž původně přišla Peggy Levitt, a která se stále vyvíjí. V posledních deseti letech s ní pracují především Thomas Lacroix nebo polští autoři publikace *Agents of change*. Praktická část již zahrnovala metodologii výzkumu a poté jeho samotnou analýzu a srovnání obou skupin, které se polostrukturovaných rozhovorů účastnily.

Bakalářská práce měla za cíl zmapovat kvalitu života mladých Slováků žijících v Česku, motivaci k migraci a jejich názor na situaci v Česku i na Slovensku a na společné česko-slovenské vztahy ve srovnání s názory jejich vrstevníků, kteří se migrovat z oblasti východního Slovenska nerozhodli. Tohoto cíle bylo, myslím, dosaženo v analýze výzkumu. Skupina migrantů, z nichž všichni kromě dvou momentálně žijí v Praze, je všeobecně spokojená, zdůrazňuje větší míru pracovních, studijních a kulturních možností a příležitostí. Praha je však specifickou destinací, kterou migranti srovnávají s menšími městy na východním Slovensku. Nutno říci, že to, že žijí zrovna v Praze, má na kvalitu jejich života velmi významný vliv. Vidět to můžeme u respondenta žijícího momentálně mimo Prahu, který při porovnání místa, kde žije, a Humenného, odkud pochází, takové rozdíly nevidí. Stejně jako v historii i v současnosti jsou hlavními důvody migrace studium nebo práce. To, že si migranti vybírají pro své studium tak často zrovna Českou republiku, je zřejmě ovlivněno silnou kulturní blízkostí. Ta staví především na velmi podobném jazyku a řeči, ale také na společné historii. Absence nutnosti používat při komunikaci mezi těmito národy cizí jazyk je důležitým aspektem jejich vztahu, který má díky tomu velký potenciál využívat transkulturního dialogu. Transkulturní přesah je možné spatřit také v tom, že při volbě

migrační destinace nevidí respondenti rozdíl mezi Bratislavou a Prahou. Důležitá je pro ně distance v kilometrech, rozdílné státy a národnost tedy nevidí jako důležitá hlediska při volbě destinace. Zároveň je potřeba také zmínit, že skupiny mezi sebou rozdílů určitým způsobem samozřejmě vnímají, ale jen do určité míry. To by mohl způsobovat právě pocit nízké sociokulturní distance, díky kterému by mohly být přehlíženy nebo nevnímány vůbec, protože by nemusely být v kontextu blízkosti vnímány jako relevantní.

Druhým cílem bylo zjistit, zda můžeme v případě zkoumaných skupin migrantů a Slováků ze zmíněného regionu mluvit o sociálních remitancích, jak jsou popisovány dnešními vědci. Sociální remittance je možné do určité míry ve výzkumu pozorovat. Migranti ovlivňují především názor a pohled členů svých původních komunit na Česko a Čechy obecně. Někteří respondenti ze skupiny žijících na východě své známé v Česku přímo zmiňují a zdůrazňují, že mají informace o životě a podmínkách v České republice od nich. Nedá se ale s jistotou říci, že by zde sociální remittance silně přispívaly k nějaké společenské, či politické změně, jak to popisují autoři této teorii se věnující. Migranti ale zřejmě mohou ovlivňovat rozhodnutí dalších členů svých původních komunit migrovat. Z dotazování vyplývá, že někteří respondenti, kteří o Česku mluvili velmi pozitivně, mají do budoucna v plánu odstěhovat se právě do České republiky.

Jak téma migrace Slováků do České republiky a jejich soužití s Čechy, tak problematika východního Slovenska jsou témata, která by zasloužila dalšího zkoumání a zájmu. V česko-slovenských vztazích vidíme v posledních letech vyvíjející se komunikační problém, který se objevuje nově, zřejmě hlavně v posledních patnácti až dvaceti letech, kdy mladí Češi mají problém Slovákům rozumět. Ačkoliv je sociokulturní distance marginální, nízká míra setkávání se se slovenštinou ze strany mladých z České republiky by mohla do budoucna vztahy zřejmě mírně posunout, protože jazyk je základním prvkem této kulturní blízkosti.

Problematika východního Slovenska se zdá být tématem, které na Slovensku většinová společnost nějakým způsobem vnímá, ale ve vědeckém prostoru se s ním příliš neworkuje. Je možné, že je kolem tématu tzv. „tenký led“ – někteří se zřejmě obávají na problematiku upozornit, a tím tak automaticky tento region označit za v rámci Slovenska méně vyvinutý. Ze setkání s mladými Slováky, kteří z této oblasti pocházejí, bylo zjištěno, že podél ukrajinské hranice zanikají obce z důvodu vysoké míry

migrace, špatné dopravní dostupnosti a malých studijních a pracovních příležitostí a možností. I z výsledků výzkumu se zdá, že mladí Slováci mají malý zájem setrvávat v oblastech na východ od Prešova a Košic.

Bibliografie

ANGELOVIČ, Martin a Benč VLADIMÍR. Región východného Slovenska - socioekonomické postavenie v Slovenskej republike a regionálny rozvoj. *Sborník príspevků XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied. Prešovská univerzita v Prešove, 2014: 85 - 94. Dostupné z: doi:10.5817/CZ.MUNI.P210-6840-2014-9.

BAHNA, Miloslav. *Migrácia zo Slovenska po vstupe do Európskej únie*. Bratislava: Veda, 2011. ISBN 978-80-224-1196-7.

BROKLOVÁ, EVA. *Češi a Slováci 1918-1938*. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 29 (1), 1993: 25–42.

BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016: 14-31. ISBN 978-80-7325-402-5.

EZZEDINE-LUKŠÍKOVÁ, Petra a Lucie PAŽEJOVÁ. Slovenská menšina a migranti v ČR. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Sociologické studie / Sociological Studies 06:10. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-098-2.

FRASER, Angus M. a MIKLUŠÁKOVÁ, Marta. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-X.

GRABOWSKA, Izabela, Michal GARAPICH, Jaźwińska EWA a Agnieszka RADZIWINOWICZÓWNA. *Migrants as agents of change*. London: Palgrave Macmillan, 2017. ISBN 978-1-137-59065-7.

GRAF, Sylvie, Martina HŘEBÍČKOVÁ, Magda PETRJÁNOŠOVÁ a Alicja LEIX. *Češi a jejich sousedé: meziskupinové postoje a kontakt ve střední Evropě*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2489-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JOHN, Miloslav. *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. Beroun: Baroko & Fox, 1994. ISBN 80-85642-20-4.

LACROIX, Thomas, Peggy LEVITT a Ilka VARI-LAVOISIER. Social remittances and the changing transnational political landscape. *Comparative Migration Studies*. 4(16), 2016. Dostupné z: doi:10.1186/s40878-016-032-0.

LEVITT, Peggy a Deepak LAMBA-NIEVES. Social Remittances Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37(1), 2011: 1-22. Dostupné z: doi:10.1080/1369183X.2011.521361.

- LEVITT, Peggy. Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion. *The International Migration Review* 32(4), 1998: 926-948. Dostupné z: doi:10.2307/2547666.
- NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001. ISBN 8090268110.
- NOSKOVÁ, Helena. *Pražské ozvěny: minulost a současnost Slováků v českých zemích*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2014. ISBN 978-80-7285-178-2.
- PROKOP, R. Domov Slováků v regionech republiky. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slováků v České republice, 1999, 14-21. ISBN 80-901346-2-9.
- PROKOP, Radim, Oľga ŠRAJEROVÁ, Karel SOMMER a Emil GÍMEŠ. *Slováci v České republice po roce 1945*. Šenov: Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě, 1998. ISBN 80-86101-13-4.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-631-4.
- RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. *Slováci v Praze: vliv velkoměsta na jejich integraci do českého prostředí: stručný společensko-kulturní a politický přehled*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011. ISBN 978-80-87112-55-7.
- SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1.
- ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Etnická identita Slováků v České republice*. In: SLUŠNÝ, Jaromír a LIPTÁK, Peter. *Slováci v ČR - cesta emancipácie a integrácie: 20. rokov Obce Slováků v ČR*. Zborník materiálův z medzinárodnej konferencie konanej v Prahe 30 .11.- 1. 12. 2012. Praha: Obec Slovákův v České republice, 2012, 24-30. ISBN 978-80-270-5980-5.
- ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Utváranie slovenskej národnostnej menšiny*. In: VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slovákův v České republice, 1999, 14-21. ISBN 80-901346-2-9.
- ŠRAJEROVÁ, Oľga. *K národnej identite Slovákův v ČR*. In: VRANOVSKÝ, Pavel: *Slovenskosť v multikultúrnom svete*. Praha: Obec Slovákův v České republice, 2001, 57-68. ISBN 80-238-8269-4
- TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Michal STEHLÍK. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012.

UHEREK, Zdeněk. Antropologické pohledy na problematiku Slováků v České republice a Čechů a Moravanů na Slovensku. In: BROUČEK, Stanislav a GRLUCHI, Tomáš. *Česko-slovenské vztahy a krajané*. Praha: Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci se Senátem PČR, 2010, 18-35. ISBN 978-80-87112-34-2.

VAŠŠ, Martin. *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2011. ISBN 978-80-8115-053-1.

VRANOVSKÝ, Pavel et al. *Quo vadis, slovenská menšina?*. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999. ISBN 80-901346-2-9.

VRANOVSKÝ, Pavel. Špecifiky slovenskej menšiny v ČR. In VRANOVSKÝ, Pavel: *Slovenskosť v multikultúrnom svete*. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 2001, 30-39. ISBN 80-238-8269-4

Cizinci v České republice. Praha: Český statistický úřad, Prosinec, 2021

Internetové zdroje

ČSÚ. *Cizinci v ČR v letech 2004-2020*. [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

ČSÚ. *Státní občanství: Sčítání 2021* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

ČSÚ. *Státní občanství: Sčítání 2021* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/statni-obcanstvi>

Obec Slovákov v Českej republike - história a súčasnosť. *Obec Slovákov v Českej republike* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=21f8d50e-5af6-45ff-8ea7-08f757a3812a>

Obec Slovákov v Českej republike - história a súčasnosť. *Obec Slovákov v Českej republike* [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=21f8d50e-5af6-45ff-8ea7-08f757a3812a>

Obyvatelia – Základné výsledky. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021 [online]. Slovenský štatistický úrad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/SR/SK0/KR>

Obyvateľstvo podľa vybraných národností v rokoch 1991 až 2021. *Sčítání 2021* [online]. Český štatistický úrad, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

Priemerná mesačná mzda zamestnanca národného hospodárstva v 3. štvrtroku 2021. Štatistický úrad slovenskej republiky [online]. Štatistický úrad SR, 2022 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/e7595435-7ec0-4fe1-955f-d8dcef42a445!/ut/p/z1/tVPLcpswFP2WLFgKXRBYcneypwFcx1Ps4AebDsbiUZtHQI W4X1_RZJOZxKSLaiNp5hzdc-49wiHe47CMujyNZF6V0UXdD-Hkh089NpsZHGC2JOAtvm1W7vzedA1b794C2Gr9FbxH_t1ZLywDLBuHt_lbHOIwLmUtM3yojm2UofaM8jJB0VlqoA5VUygIXSIQWzdRd9Wga4U8q11Qe2pbxEZUxICsRBhoatsJOrFTHCeWGVIDfRzWcX7Ch0-hd2N-BzvwwLwyp873LXoEoAtHRs87gbrqU8IcDLWjhf-jQKj_PAv5JaCMQ8vAO77_ma53YKzNe_BI4YDqyBQJScjgMcJPigX9EOZBsW7Lhc9Dsphthe8-cchuYAXY41QwTWbh_IDql6OZDYkqsL7Tz2vqPnPp6eQq2BWpRTPEu_RzKVh_xY6H1c6KBTRoFQyizTmk5sOgYVvDwSpgw0IhGNaPRfjfqQmZR1-0UDDfq-19OqSi9Cj6tCg_coWdUq9W-RuC6CgpFmqPz2v09WYFnxyS7kkt6d_cHoSrWqw!!/dz/d5/L0IDUmlTUSEhL3dHa0FKRnNBLzROV3FpQSEhL3Nr/

Slovenská národnostní menšina. *Národnostní menšiny* [online]. Vláda České republiky, 9. 12. 2020 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

Slovenská národnostní menšina. *Národnostní menšiny* [online]. Vláda České republiky, 9. 12. 2020 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

Slovensko v 1. ČSR: 1918 – 1938. Muzeum Slovenského Národného Povstania [online]. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <http://www.muzeumsnp.sk/historia/slovensko-v-1-csr-1918-1938/>

Slovenský inštitút v Prahe [online]. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky [cit. 2022-05-12]. Dostupné z:

https://www.mzv.sk/web/sipraha/o_nas

Společná česko-slovenská liga? Je to totální kravina, zoufají fanoušci. Sport.cz [online].

Seznam.cz, 2013 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.sport.cz/clanek/fotbal-ceska-1-liga-spolecna-cesko-slovenska-liga-je-to-totalni-kravina-zoufaji-fanousci-460594>

Štatistický úrad slovenskej republiky (2022) *Migračné saldo medzi krajinami SR – stav k 31. 12. 2021.* [citováno 2022-05-05]. Dostupné z

http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7011rr/v_om7011rr_00_00_00_s_k